

Молода Україна

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОЛОДІ

VOL. VII.

СІЧЕНЬ — 1957 — ЛЮТИЙ

№. 35

Т. Шевченко
ПСАЛОМ СXXXVI

Б. Ол.
МОЛОДЬ БУНТУЄ

В. Онуфрієнко
ГЕРОЇ

Б. Рубчак
І ВАШІ ОЧІ СЯЛИ
ВІЧНІСТЮ...

В. Білик
ПОЕЗІЇ

І. Саський
КОНСПІРАТИВНІ ОРГАНІЗА-
ЦІЇ В СОВЕТСЬКИХ КОНЦ-
ТАБОРАХ

Ю. Март
БУКОВИНА

В. Михальчук
МОЛОДЬ УКРАЇНИ

Р. Лисяк
ПАРАДОКС СВОБОДИ

Л. Павлик
ЗУСТРІЧ

О. Ткач
СОНЯЧНА АВСТРАЛІЯ

Рецензії, вислови минулого
року, одумівська хроніка.

"MOLODA UKRAINA"
Toronto, Ont. - Canada
191 Lippincott St.

MOLODA UKRAINA

A Ukrainian Monthly Magazine

Published by
the Central Committee of ODUM
191 Lippincott St., Toronto, Ont.,
Canada

PRESIDENT: E. Fedorenko

Передплата на рік — 3 дол.
На два роки — 5 дол.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mrs. O. Tkach
146 Suspension St.
Sunshine, Victoria,
Australia.

В Бельгії:

Mr. H. Szmyhul
Camp 44/5 Bussoit,
(Hainaut) Belgique

У Великобританії:

Mr. Andrij Bondarenko
123 High St.
Notting Hill Gate
London, W. 11, England

В Аргентині:

"Porohy"
Casilla de Correo 3184
Buenos Aires, Argentina

У Франції:

Mr. W. Mirutenko
Court Digeau 155
Ostricourt (Nord), France

Post conto:
Lillie c/c 260791

У Німеччині:

Mr. I. Kornejtshuk
Muenchen, 54
Seehamer St. 13, Apt. 2,
Germany

НА ОБКЛАДИНЦІ:

Одумівка з Канади.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

АРКА

575 Queen St. W. Toronto, Ont.
Тел. EM. 6-7061

- Повний вибір часописів, журналів, книжок.
- Шкільне і канцелярське приладдя.
- Вишивки, різьби, панамы, нитки до вишивання, узор.
- Грамофонні платівки, патефони, радіоприймачі.
- Тютюн, цигарки та всякого роду дрібна галантерея.

ВІДВІДУЙТЕ книгарню АРКА!

ПЛАСТОВА КРАМНИЦЯ

ПЛАЙ

344 Bathurst St., Toronto
Тел.: EM. 8-5243

має на складі пластований і спортовий виряд, книжки, журнали, часописи, шкільне і канцелярське приладдя, дитячі іграшки та галантерейні вироби.

Уживайте хліб та різні печива
відомої української пекарні

ROWNTREE'S

546 Rogers Rd., Toronto

Доставляємо хліб до крамниць
і до хат. Наш телефон:

RO. 9-0774

BURLACOFF'S FURNITURE

MARCONI TV MODEL 235

- ЕЛЕКТРИЧНІ
І ГАЗОВІ КУХНІ
- ХОЛОДИЛЬНИКИ
- ПРАЛЬНІ МАШИНИ
- РАДІО
- ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ
та інше

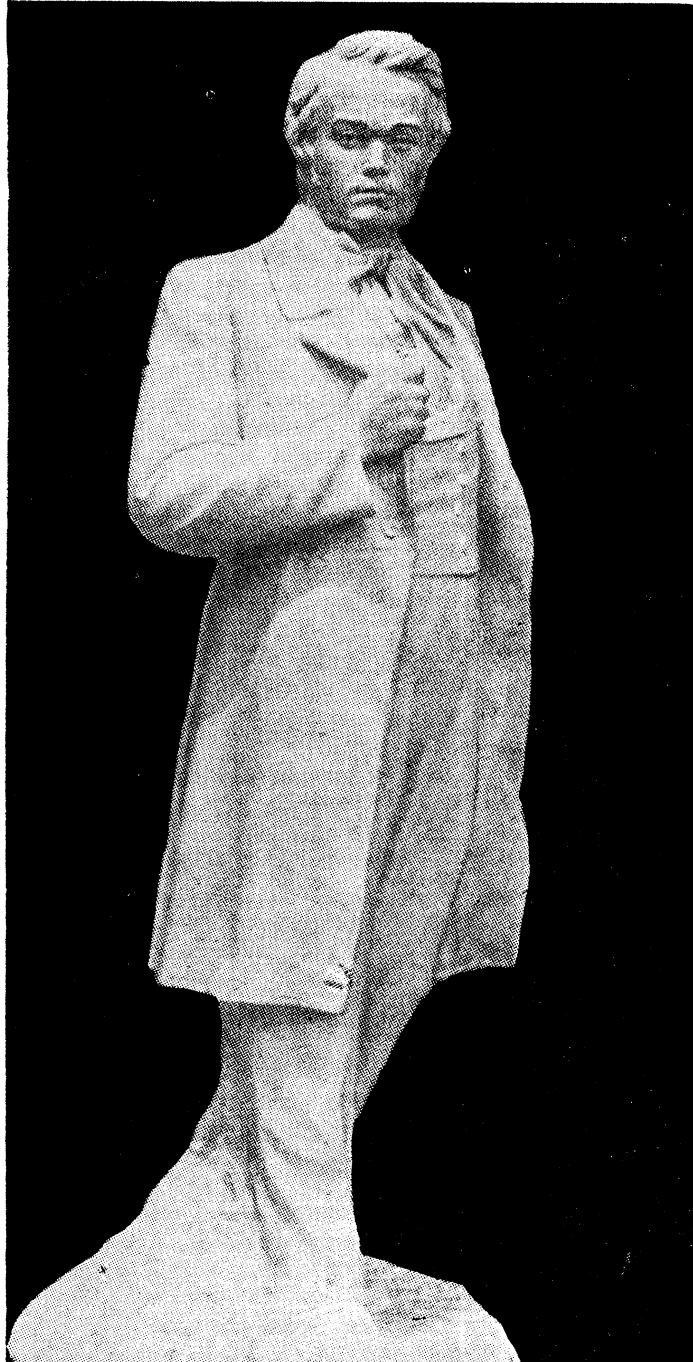
купите на дуже догідних
умовах у крамниці

BURLACOFF'S FURNITURE

619 QUEEN ST. WEST
TORONTO, ONT.

Tel.: EM. 8-6812

Свою Україну любіть... Любіть її во время люте!

Т. Г. Шевченко. Скульптура І. Гончаря.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Псалом СXXXVI

На ріках круг Вавилонa,
Під вербами в полі,
Сиділи ми і плакали
В далекій неволі,
І на вербах повішали
Органи глухії,
І нам стали сміятися
Едомляни злії:
— Розкажіть нам пісню вашу:
Може, й ми заплачем;
Або нашу заспівайте,
Невольники наші!
— Якої ж ми заспіваєм
На чужому полі?
Не співають веселої
В далекій неволі.
І коли тебе забуду,
Іерусалиме, —
Забвен буду, покинутий,
Рабом на чужині!
І язик мій оніміє,
Висохне лукавий,
Як забуду пом'янути
Тебе, наша славо!
І Господь наш вас пом'яне,
Едомські діти,
Як кричали ви: „Руйнуйте,
Руйнуйте, паліте
Сіон святий!” Вавилоня
Дщере окаянна!
Блаженний той, хто заплатить
За твої кайдани!
Блажен, блажен! Тебе, злая,
В радості застане
І розіб'є дітей твоїх
О холодний камінь!

В'юнища, 19 грудня 1845

Молодь бунтує

Для кремлівського „колективного керівництва“ 1956 рік був тяжким роком, і скінчився він, всупереч оптимістичним офіційним твердженням, маловтішним, щоб не сказати сумним, баянсом. Не зважаючи на сповідну „перемогу“ в Угорщині, на ліквідацію, нібито з уваги на мілітарну погрозу Кремля, англо-французько-ізраїльського і арабського конфлікту, на поширення кремлівських впливів у країнах Середнього Сходу — сила внутрішньої системи комуністичного бльоку, що за життя „батька народів“ здавався таким монолітним, ослабла в більшій мірі, ніж це на перший погляд здається. Тріснув у самій основі ідеологічний уклад комунізму, розпочався процес, хід якого покищо трудно в деталях передбачити, але логічним завершенням якого в перспективі часу може бути перехід від банкрутства ідеологічного до банкрутства системи в цілості. Від щілин у фундаменті до розвалу цілої будови. Може це надто оптимістичний або завчасний прогноз, що йому не судилося здійснитись, як і більшості прогнозів у політиці, може кремлівські верховоди ціною нечуваних народніх жертв такі „випроставляють“ знову генеральну (цього разу вже без сумніву сталінську) лінію, але розгляньмо факти, що дають поживу нашому оптимізму, нашій молоді — віру в майбутнє.

Сучасна східноєвропейська молодь — це вже навіть не ровесники Жовтня, це молодь, що зростала в бурях 2-ої світової війни і після неї. Ця молодь виховувалася в основному, або й виключно, в дусі комуністичної доктрини, і її офіційним завданням було стати надійною зміною ненадійного, в комуністичному розумінні, покоління „батьків“. Події в Познані були першим виразним знаком того, що комуністична ставка на молодь — хибна, а події в Угорщині з ланцюговою реакцією на них у студентських середовищах Ленінграду, Москви і Києва, неспокій серед молоді Донбасу, Закавказзя і балтійських держав — виявили кремлівським можновладцям несподівану і тому разючу правду про те, що найстаранніше підготовлювані ними, озброєні знанням марксизму-ленінізму кадри майбутнього, молодь, не лише не з ними, а проти них. Годі уявити собі грізніший крах далекосяглої виховної політики комунізму. Повсякденне, до огиди набридле напомування молодих умів ненависницькою, та ще й по-кремлівському підфальшованою наукою марксизму, очевидна навіть для ідейних симпатиків комунізму неспроможність комуністичної системи розв'язати проблеми щоденної дійсності, її безглузда жорстокість і безмірна забріханість, дійшли до тієї точки пересичення, що не тільки перестали діяти в бажаному для Кремля напрямі, а спричинили зворотню реакцію.

Смерть Сталіна прискорила процес ідеологічної ферментації, що давно почався в надрах східноєвропейської молоді, а відкрите визнання „яснішого від сонця“ (Джамбул Джабаєв та інші сталінські лавреати) „батька народів“ тим, чим він в дійсності був, тобто інтелектуально обмеженим

деспотом і вбивцею — цей процес надзвичайно прискорило. Невідомо, в якій мірі знайома сучасна підрадянська молодь із секретною, справді історичною, промовою Хрущова на XX-му партз'їзді (ця промова ніколи не була опублікована радянською пресою), але немає сумніву, що принаймні студентська молодь знає її зміст із закордонних радіопрограм. Ця промова, впарі з початковим, хоч і дуже несподобним, курсом „лібералізації“ випустила із-за семи замків птицю вільного думання (тимчасом тільки думання), вона зробила перший, ще несподобний, помах крилами (може тому Корнійчук назвав свою першу посталінську п'єсу „Крила“), а скільки клопоту спричинила вона вже кремлівським правителям! Сталін знав, що робив, коли тримав усіх, куди тільки сягала його влада, у залізному наморднику, коли обгородив своє понуре царство суцільним муром несподобності. Досить було його наслідникам зробити в цьому мурі малесеньку щілину, дозволити несподобний подув західних ідей в порядку мирної коекзистенції, як в думанні заляканих терором громадян Советського Союзу відразу ж почала з'являтися крамола. Поступово, але рішуче розлилася вона за межі офіційної „відлиги“, просякаючи в першу чергу в молодечі, студентські середовища, з піонерами і комсомолом включно. Від пасивного спротиву в формі масової втечі з хрущовських „цільних земель“, від тихого бойкоту лекцій марксизму-ленінізму та численних „громадських навантажень“ молодь перейшла до явної опозиції, що спочатку виявлялася (чи не глум?) у формі таких нескінченно тривалих оплесків товаришеві Хрущову, що охочий до пустомельства наслідник Сталіна взагалі не міг почати промову. Це був тільки скромний початок, бо згодом на московському заводі шарикопідшипників, куди з'явилася з пропагандивною промовою і захопленням до нових „трудових подвигів“ товаришка Фурцева, цю запопадливу кремлівську даму майже висвистали, давши в відповідь на її заклик дуже неприємне питання: „А скажіть, будь ласка, скільки Ви заробляєте?“ Студенти вищих шкіл задають викладачам історії „провокативні“ питання про події в Польщі й Угорщині, а коли викладачі відмовляються пояснювати ці події, або дають їм казенно-офіційне трактування, студенти демонстративно залишають аудиторію. Дійшло до того, що студенти відкрито обговорювали між собою повідомлення Бі-Бі-Сі про події в Угорщині та розвішували машинописні копії цих повідомлень на стінах університету. Деякі закордонні пресові агенції повідомляли навіть про сутички з військами в Києві, Мінську та інших місцевостях. До повідомлень цих потрібно ставитися з деякими застереженнями, може дещо в них прибільшено з газетярського бажання сенсаційності, або й з недокладної поінформованості, але немає сумніву, що уявлена молодь бунтує. Редакційна стаття „Правди“ з 29 січня ц. р. з гострими випадками проти непокірної молоді, пряма погроза Хрущова звільняти з вищих учбових закладів тих,

хто занадто багато філософує про недоліки комуністичної системи і брати на їх місце „слухняну“ молодь з підприємств — найкращий доказ цьому. Стаття „Правди“ надзвичайно знаменна. Вона свідчить про неабияку тривогу „колективних диктаторів“ з приводу загрозливого для советської системи. (Москва прекрасно це усвідомлює) виходу молоді з-під послуху, ширення серед неї критицизму, зневіри й розчарування. Можна з певністю припускати, що ця стаття є увертюрою до чергової чистки серед советських інтелектуалістів, зокрема молоді. Але тепер, після офіційного оплювання Сталіна і сталінізму, провести чистку випробуваними сталінськими методами буде не так то й легко, а вже зовсім неможливо буде очистити від плювків і бодай частинно реабілітувати викляту мумію Сталіна. В світлі того, що було сказано Хрущовим про мертвого диктатора, урочисте покладення вінка „великому борцеві за справу комунізму“ Чу-Ен-Лаєм виглядає досить жалюгідним, щоб не сказати ідіотичним, фарсом. Тяжко припускати в назагал освіченої підсовєстської молоді таку дивовижну туґість думання, щоб вона не розуміла цього. Вона не тільки розуміє, але й гостро реагує на таке, сьогодні вже цілком явне, підгодовування її брехнею. Характеристична під цим оглядом поема молодого поета Євгена Євтушенка „Станція Зима“, вміщена в журналі „Октябрь“ ч. 10 за 1956 р., тобто ще до появи вищезгаданої статті в „Правді“.

В цій поемі молодий автор, сибіряк, дід якого — висланець з України (Житомирської губернії), досить сміливо ставить наболіле питання — доки ж так буде, доки правду називатимуть брехнею, а брехню правдою? Поет знає, що в советській дійсності відповіді на це немає. На відміну від дорослих „мужів“ із західного світу, підсовєстська молодь не вірить у справжність теперішніх „змін“.

Так, зміни, так... та тільки за словами
Якась іще туманна дуже гра...

(„Станція Зима“).

Молодь, у якої відібрано молодість, з гіркою визнає:

Ми так довго в порожні літаври вдарили,
Ми багато про що так жорстоко мовчали...

(В. Луговський, „В сільській школі“,
журнал „Новый Мир“ ч. 8).

Але далі слухняно мовчати підсовєстська молодь вже не хоче. Все більше й більше починає вона задумуватися над непроглядною, наскрізь просяклого брехнею й фальшем дійсністю.

Ти не один такий, — промовив Вовка, —
Сьогодні всі задумуються, брат.

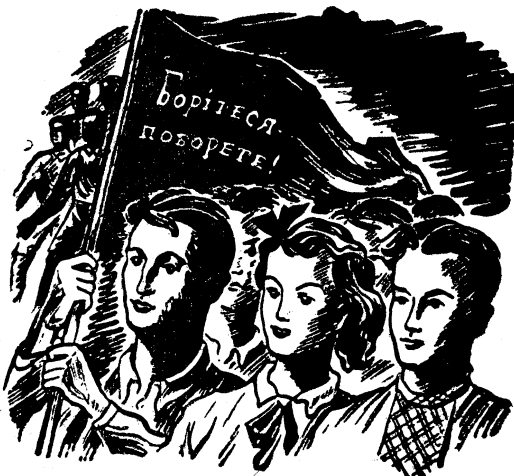
І результатом цих тяжких роздумів стає логічний висновок:

Так, правда добра річ, а щастя — ліпша,
Але без правди щастя не знайти.

(„Станція Зима“).

Такі думки нуртують нині серед поневоленої советської молоді. Советська пропаганда не спроможна відповісти на всі болючі, хвилюючі питання молоді. Молодь змушена відповідати на них сама. Що її відповідь може бути катастрофічною для советської системи, свідчить недвозначний поворот переляканого кремлівського керівництва до випробуваної сталінської лінії. Чи допоможе кремлівським „колективним диктаторам“ цей поворот? Сумніваємось. Молодь втратила віру в старі гасла, а на нові, без заперечення себе самої, советська дійсність неспроможна. В цьому база нашого оптимізму.

Б. Ол.

І НА ОНОВЛЕНІЙ ЗЕМЛІ
ВРАГА НЕ БУДЕ, СУПОСТАТА,
А БУДЕ СИН, І БУДЕ МАТИ,
І БУДУТЬ ЛЮДИ НА ЗЕМЛІ.

Т. Шевченко.

Г Е Р О І

(З нагоди геройського бою під Крутами)

Шануєм дні грози і визвольні змагання,
Базару кров і Крут — як зорі провідні.
Хвала усім, хто вмер, кого могила рання
Як плату узяла за слави світлі дні.

Жертвником ясним горітимуть навіки
Засніжені горби, завітчані балки,
Де смерть свою знайшли відважні чоловіки,
Де смерть свою знайшли відважні юнаки.

І слава й честь усім, хто не подався в бою!
А з тими ж що, хто мер і не помер в боях?
Хто гинув у дощах, хто жертвував собою,
Хто знов готовий стать на вкритий димом шлях?

Підносимо мерцям квітки й щоденні згадки,
І димом панахид встеляєм їх сліди.

— ияйигон ииенляе хох хивиж і ж оицуватіс
Із мертвими й вони прийшли до нас сюди!...

І в них засохла кров, і взяті димом скроні,
І на руках рубці колись червоних ран.
Під ними теж колись іржали буйні коні,
З них кожен був колись вояк і партизан.

Із ними ходять дні історії нової,
Історії, яку нам треба вчить і вчить...
І мертві, і живі — однакові герої,
Хоча живий — живе, а мертвий — вже мовчить.

(Із збірки „Україна моя”)

Сідней, Австралія.

Богдан РУБЧАК

І ваші очі сяли вічністю...

ВІД АВТОРА: Всі особи в цьому оповіданні, за винятком прізвищ Омельченка та Муравйова, вдумані. Оповідання це не було задумане як історичний нарис про бій під Крутами, тому фактичний перебіг бою вжитий мною тільки як схематичний скелет для дії в оповіданні. Деякі історичні факти, як, наприклад, час тривання бою, чи пора дня, в якій бій почався, були пристосовані мною до вимог оповідання. Тому я свідомий деяких історичних неточностей в цьому оповіданні і прошу за них вибачення в читача.

Маю надію, що читаючи цей скромний твір, читач відчужує мою глибоку пошану і гарячу любов до тих моїх старших братів, які загинули в героїчній боротьбі за нашу Батьківщину, і світлій пам'яті яких я присвятив це оповідання.

Б. Р.

Ч Е К А Н Н Я

“Дай закурити!”

Недбало скрутили м'які цигарки і закурили. Було холодно й були голодні, і думали, що тютюн допоможе їм. А може заспокоїть тремтіння, яке підповзало по ногах, танцювало на череві і простягалось до горла.

“Холодно”, сказав Юрко.

“Так”, сказав Василь. “Холодно”. Він підвівся на ліктях і поглянув навколо. Було дуже тихо, немов би не було нічого, лиш сніг і ніч. Біля нього лежав Юрко. За Юрком лежали два Михайли — Великий Михайло й Малий Михайло. А там лежав Степан, що виріс на вулицях Києва, і Анатоль, що йому було тільки шістнадцять років... Всі вони, багато їх, лежали в окопах у снігу, і скорчив-

ши сціпенілі пальці на сталі — чекали. Ніч була ясна — гостра, морозна ніч, вона стояла тут біля них, її можна було бачити й відчувати, як матір'ю. Перед ними простягнувся шлях, що вів на північний схід від Києва, — на Вороніж. Його вони прийшли боронити. Дивно: живі люди прийшли боронити своїм живим життям мертвий, холодний шлях. В сніговій пустелі він існував тільки прямою лінією телеграфічних стовпів, тільки перспективою, яка підкреслювала порожнечу простору. Та в серцях тих людей він існував інакше. Там він — звичайний залізничний шлях — існував скарбом, за який варт віддати своє життя. Дивно: мертвий, холодний шлях...

Вітер надносив холод.

“Доки нам ще чекати!” Чекали вже довго, Юрко непокоївся, зненацька рвучко підвівся й заговорив: “Доки нам ще чекати!.. Чи ти усвідомлюєш, що ця ніч принесе нам, Василю? Ця ніч принесе нам найвище щастя, яке людина може досягнути, бо зараз ми помremo за свою батьківщину. Я знаю, ми помremo. Я ніколи так не відчував смерті, не розумів смерті, як сьогодні.” Мова Юрка стала пристрасна, він говорив надхненно. “В цю ніч ми принесемо себе в жертву майбутності.” Його очі блищали, а обличчя його було в вогні. Він хотів вилити в слова все те, про що довго думав у снігу. І слова ці бігли швидко, штовхаючи й розбиваючи одне одного.

“Не говори про смерть, Юрко,” сказав поволі й чітко Василь. “Ворог нищить землю, і ворога треба знищити. А тобі ще не пора вмирати, малий.” Встромив недокурка в сніг і великим пальцем глибоко втиснув його. “Це все.”

“Ні, ні!”, Юрко запротестував майже голосно,

й Василь, поклавши палець на уста, остеріг його, пригадав йому одним рухом, де вони. "Чи ти усвідомлюєш, що ми прийшли сюди вписатися в історію вогняними буквами. Чи в тебе сьогоднішня ніч не збуджує ні трохи піднесення, чи ти не гордий з свого завдання?" — продовжував Юрко, не зважаючи.

"Безпідставним фанатизмом не збудуєш держави, Юрко. Державу будують незахмареним, чітким думанням і впертою працею."

"Але ми! Ми не буденні працівники, Вася! Ми засяємо мітом для майбутніх поколінь. О ні, ми не буденні працівники. Ми щось більше. Наша смерть буде дороговказом. Ми вогненно розбудимо народ, як Мазіні, як Гарібальді. Ми станемо майбутністю!"

"Ні, Юрасю", спокійно не погодився Василь, дивлячись рівним і певним поглядом на молодого приятеля. "Італію збудував холодний Кавур. Ми, Юрко, ми тільки інструменти. Ми приїхали сюди виконати обов'язок. Ми приїхали сюди оборонити столицю від ворога. Це все." Василь мав у житті точно означений шлях, і йшов прямо, йшов твердо, немов би орав межі.

"Ей, Юрко!" Великий Михайло покликав тихо. "Чого так замріявся? Мабуть за Оксаною тужиш." Останні слова сказав півголосом, щоб чули всі, що були довкола. Юрко швидко повернув обличчя до Михайла. Йому було ніяково. Великий Михайло знав Юрка, Юрко жив у нього в Києві і вони дружили, разом училися, разом відпочивали.

"Яку? Яку Оксану?", запитали навколо, хоч раніш Юрка майже ніхто з них не знав. Питали, бо хотіли слухати й говорити. На широкому Михайловім обличчі розквітнув гордий усміх. Великий Михайло був справді велетень, його тіло простяглося у снігу великою чорною масою, яку, здавалося, жадна сила не зрушить. Михайло був великий, і тому Михайло мав просту душу й ласкаве серце.

Великий Михайло витримав драматичну павзу і ніби ненароком сказав: "Дурень, Юрко. Знайшов собі молоду козу з інституту. Бігав за нею, як цуценя, носив їй рожі, які купував замість вечері і які їй мати неодмінно викидала зразу після його візиту. Складав про неї вірші і ночами мріяв про неї, замість спати. А коли думав, що щастя досягнуто, що вишні завітти тільки для нього, що горобці цвірінкають тільки для нього — тоді Оксана взяла тай кинула нашого Юрка. І відтоді хлопець нічого не робить, тільки за Оксаною плаче".

Михайло сплюнував у сніг і широко витер рота хребтом руки. Всі, хто чув Михайлову коротку, але трагічну сагу, розсміялися майже вголос.

Сміятись так дуже не було з чого. Але хлопці сміялися до сліз, жадібно вдихаючи холодне повітря, сміялися, не зважаючи на потребу абсолютної тишини в окопах. Сміялися, може, щоб зрушити тишу, що звисала над ними гнітючою стелею, стискала їх немилосердними стінами — а може, щоб прогнати темне почуття, витворене чеканням, яке свердлило тупо душу, а потім наповняло її сірим оливом. Сміявся навіть Малий Михайло, той, що вчора відморозив собі ногу і тепер терпів від глухого нестерпного болю.

Але скоро знову замовкли.

Сніг довкруги Василя був покритий шкоринкою морозу, і коли його було торкнутися рукою, він колов тонкими гострими голками. Час ішов поволі, ліниво, як завжди, коли чекаєш чогось. Саме тепер час плив особливо повільно, як густий, вже кришталевий мед, що тече з вузького отвору мляво й липко, бо чекали чогось незвичайного, чогось дуже, дуже важливого й чогось, що мало напевно прийти.

Скоро ніч переміниться на ранок. Думки Василя, як час, посувалися ліниво, були неповоротні від холоду, безсоння й чекання. Проте, час до часу вони зривалися й починали бігти в заплутаному хаосі, багатобарвні, яскраві. Продзвонила перед ним ясними кольорами каруселя його дитинства. Просміялася молодість, сільська молодість, нестримна й рвучка, а тоді стала вона перед ним світла й чиста, мов озеро. Прийшли спокійні дні, дні роздуму і праці. Там, на четвертому поверсі старого будинку, була його кімната, його ліжко, його стіл з книгами, з рукописами, з незакінченими думками. Василь захотів бути зараз у своїй маленькій кімнаті. Простягнутися, спочити... Спочити довгим сном, пити спочинок, мов найкращий трюнок, пити довго й глибоко... Спочити... спочити...

Вітер знову і знову вдаряв приборями холоду. Василь підняв обличчя напроти вітру, щоб не заснути. Розглянувся.

Ці люди, що були довкруги нього. Всі вони знали, чому одного дня покинули напризволяще свої маленькі кімнатки й прийшли сюди. Юрко знав, чому він тут, і Великий Михайло знав, і Малий Михайло, і Степан, що виріс на вулицях Києва, і Анатолій, що йому було тільки шіснадцять років. Всі вони знали, чому прийшли сюди. Вони вибрали. І несподівано десь із печер підсвідомості виринуло питання: Чи він, Василь, знає, чого сюди прийшов? Думка насторожилась. Чи він дійсно мав змогу вибирати, чи тільки ради свого існування? Чи він тільки гілка, яку міцна хвиля кидає сюди й туди, якою міцна хвиля грається, щоб вкінці залишити її на якомусь самотньому березі, на сухому піску, де вона лежатиме вічно? Подумав хвилину, потім впевнено, не кваплячись, відповів собі: Ворог нищить землю й людей, і тому ворога треба знищити. Це все. Відповідь ця заспокоїла його й він знову розглянувся навкруги.

Великий Михайло взяв носа між пальці й голосно випорожнив його. Потім повів долонею по своїх широких чорних вусах і витер її об сніг. Степан пошепки розповідав щось Анатолієві. Юрко міцно заснув, сперши голову на Василеве плече. Замерзне в снігу, подумав Василь і розбудив хлопця. Малий Михайло тихенько застогнав. Юрко поглянув на Василя своїми широкими очима, немов дитя, що пробудившись, не розуміє нічого від сну. Малий Михайло знову застогнав...

І тоді пролунав постріл!

Він пролунав зблизька, і холодне повітря чітко донесло лезо гострого звуку до вух бійців. Він приніс раптове збудження, і поміж хлопцями пробіг нервовий неспокій. Але ніхто не говорив, щоб не робити шуму. Здавалося, що десь у глибині душі блиснула радість, що довге чекання нарешті скінчиться, але її затінило передчуття тривоги. Невідомо було, хто саме вистрілив, але більшовики

були попереджені. До хлопців підповз зв'язковий вістун: Не стріляти, доки не буде наказу з польового штабу Омельченка. Вістун відповз, як тінь, і хлопці знову залишилися самі.

Зненацька на снігу біля шляху з'явився гурт вершників, що швидко мчав на захід. Це напевно була частина розвідників, які розіжджали попереду бронепоезда, щоб обороняти його, знаходячи і знищуючи замасковані небезпеки. Вони летіли по шляху, маленькі чорні постаті, час до часу повертаючи коней на боки, щоб розглянути околицю.

Юрко поглянув на Василя гарячим поглядом, але не говорив.. Кіннотчики вперто наближались, хлопці уважно стежили за ними. Тоді один з їдців щось помітив. Він спинив коня раптовим рухом руки, кінь затанцював на місці. Вершник повернувся в сідлі, крикнув щось своїм друзям, кілька з них відлучилися і під'їхали зовсім близько. Решта наближалася сторожою, цупко держачи коней. Стрілянина почалася трохи на захід від Василевих хлопців, бо якраз туди їхали розвідники і напевно наткнулися на один з перших окопів. Хлопцям не видно було добре з їхнього окопа. Вони тільки чули густе тріскотіння пострілів і бачили короткі вогники. Але кожний помітив, що кількість кіннотчиків зростає з кожним моментом, ніби вони народжувалися з землі, з драконових зубів. Більшовики мчали на них ряд за рядом, по шляху й біля нього летіли нові загони, прихилившись до кінських ший і наїживши рушницю. Між кіннотчиками, гістерично викрикуючи, бігли піші. Це була збиранина голоти — недобитків царської кавалерії, царської морської флотії, розбишак і "босяків" із вулиць міст, під командуванням колишнього царського жандарма Муравйова.

І тоді звідкись пролунав короткий наказ: Вогонь!

Б І Й

Василь спокійно підняв рушницю до плеча і насторожено чекав. Скося поглянув на Юрка. Юрко важко дихав, в нього трусилися руки, він обняв невміло рушницю і уста його якось дивно рухалися.

"Ох, як я на цю хвилину чекав, Вася," прошепотів він, хвилюючись. "Будемо боротись. Наша смерть переможе їх." Голос Юрка був чомусь незвичайно низький і вібрував від зворушення.

"Не наша смерть, Юрко, а наша хоробрість," відповів Василь, не ворухнувшись. Рушниця й він злилися в одно, в його постаті напружено дрижало чекання. Юрко поглянув на нього. Який він сильний і мужній, подумав. І тоді ще більше полюбив друга.

Ба-ах! — і покотилися кіннотчики...

Ба-ах! — і понеслося луною в просторі...

"Так йому, гадові!" — процідив Великий Михайло.

"В зуби кулі їм, босячні, хай наїдяться," гаркнув Степан, стріляючи.

"За Київ!", лунко крикнув Юрко, "За молоду державу! Тиждень тому на Софійській площі... Ви там були і чули дзвони... Не забувайте цього свята хлопці," Ба-ах! "Нам за державу"... голосно зататакав кулемет"...буде честь померти"...

"Не витрачай сили" — Василь прицілювався і

скинув кіннотчика — "на крик, Юрко. Заспокойся. Це триватиме довго, треба витривати. Ми збудували собі державу на Софійській площі й нам треба її боронити. Живими. Мертві не оборонять міста," закінчив він, вкладаючи нові набої.

Бій для Василя був працею. Василь любив працю, тому стріляв з розмислом, приціляючись пильно і не тратячи набоїв. Заряжав блискавично, але стріляв без поспіху. Не думав про ніщо, тільки про бій. Був воїн.

Крайня частина їхнього окопу осунулась. Бійці притиснулися ближче до товаришів і стало тісно. Пробіг перший холодок паніки. Василь чув, що пітніє, але не зважав. Мокре в поті волосся почало лізти в очі й заважало бачити. Василь підніс руку до чола, щоб відгорнути чуприну...

Тоді в окопі пролунав короткий гострий крик. Великий Михайло, його велике тіло, ув'язнене вузькими стінками, лежав на дні окопа. Обома руками він душив свої груди й поволі колихався. Юрко підповз до нього і обережно підняв голову. Куля прошила Михайлові грудну кість і роздерла легеню. Михайло дихав уривчасто й голосно, а з кутка його уст випливала тоненьким струмочком кров. Він з надлюдським зусиллям підняв руку до Юркового обличчя і повів шорсткими кінчиками пальців по ніжних щоках юнака. Спробував говорити, але не міг. Потім, відпочивши трохи, вдруге зібрав рештки сил і сказав:

"Ти не дурень, Юрко!" Коли говорив, з його голосом виривався жахливий звук булькотіння крові у відкритій легені. "Борешся тут, щоб вернутись... героєм... в Київ... Вернися, принеси перемогу... тоді Оксанка напевно... покохає тебе... Тож не відставай, хлопчику... кінчай діло"... сказав дуже, дуже тихо. Більше говорити не міг. Хотів усміхнутися, але замість усміху на його обличчі з'явилася страшна, смертельна гримаса. Він відкинув свою велику голову і вмер.

Юрко ще трохи подержав у своїх обіймах велике тіло товариша. Потім обережно поклав його в сніг і опустив повіки на мертві очі. Коли вертався до свого місця, сльози робили на його немитому обличчі дві білі стежинки.

Малий Михайло, широко розкривши очі, з жахом дивився на смерть Великого Михайла.

"Я боюсь," тихенько хлипнув Малий Михайло.

"Я боюсь!" — крикнув удруге, голосно.

"Не починайте паніки, бо наб'ю морду!" — протиснув крізь зуби Степан. "Ніхто вас не примушував..."

"Ви боїтеся!", перебив Степана Юрко. "Ви боїтеся?", засміявся коротко й уривчасто. "А на Софійській площі не боялися, обіцяли в своєму маленькому серці... А коли вас проважали з квітами і називали героєм, ви тоді не боялися, га? Вас чекають ті люди, що проважали вас квітами"—голосно зацокотів кулемет — "вас чекають ті люди, які поклали всі свої надії на вас. Ми мусимо виправдати себе або перемогою, або смертю!" Останні слова сказав, немов до себе. Його брови гостро зійшлися на перенісці.

Василя не дивувало Михайлове хитання. В цьому пеклі навіть найміцнішому не тяжко було втратити рівновагу. Але за Юрка Василь тепер з охотою віддавав би своє життя.

Світання починалося сіро. Вітер став гостріший і почав падати дрібний, холодний сніг. Безсоння, переважно лежали на бійцях великим тягарем, частини тіла здавалися кусками дерева, а мозок снував то трагічно-байдужі, то фантасмагорично напружені уламки думок. Без сенсу. Без логіки. Світ згубив свою дійсність і все довкруги здавалося якимсь відьомським жартом.

Проте бійці завзято билися, відбиваючи раз за разом атаки більшовиків. Кіннотчиків тепер майже не було. По полях бродили коні без їздців. На окопи насувалися піші матроси. Вони бігли без жадного порядку, підплигуючи й галасуючи, як зграя псів. Василь зрозумів, що більшовики оточать їх, бо більшовицька лінія стала розтягатися, і бійцям неможливо було утримувати її краї. Десь гупала єдина українська гармата, і її зусилля раптом здалися Василеві жалюгідно смішними. Така маса їх, тих собак, така маса. Пригадав думки Юрка про геройську смерть. Він ніколи не сподівався вмерти в цьому бою. Коли був у Києві на їх трьохденному вишколі (...три дні — зробити з молодих мрійників бійців...), навіть коли їхній поїзд наближався до станції Крути (...які горді були вони з свого "бронепоезда"...), і навіть цієї ночі, коли чекав на ворога, думка про смерть не торбувала його. Однак тепер усвідомив, що вмерти, здається, доведеться. Він це зрозумів, і прийняв це зрозуміння холодно, без переляку, без гарячкового фанатизму. (...Лежати десь гілкою на забутому березі, вічно лежати на сухому піску забутого берега, і чути лиш далеко-далеко шуми жорстоких хвиль...) Так, умерти, мабуть, доведеться...

Саме тоді Юрко, що тепер мав завдання розподіляти набої між бійцями, повідомив, що запаси їх майже вичерпані. Юрко дав кожному по двадцять, а сам знову примостився біля Василя й почав вовтузитися із своєю рушницею. З кожною хвилиною він більше й більше гарячився і стріляв, не цілячись.

"Юрко," сказав Василь, повернувшись всім тілом до друга й поклавши йому руку на плече, "візьми себе в руки. Ми мусимо боротися до останнього подиху. Ми не повинні здатись їм живими. Стрілай так, щоб кожна куля влучала в ціль."

Юрко не відповів. Він, здається, й не чув Василевих слів. Очі в нього блищали, щоки були майже фіолетові, а тіло, яке Василь біля себе відчував, було, як жар.

Події розвивалися блискавично. Вбито Анатолія. Прибіг зв'язковий вістун, він уже чомусь не повз, а біг, з вісткою, що на захід від них лінію прорвано, зв'язки з штабом відрізано, і що кожний з них тепер мусить рятуватися, як уміє. Зв'язковому не пощастило повернутися. Коли пустився бігти назад, упав обличчям у сніг і там лежав. Малий Михайло закрит обличчя руками й закаменів, тільки плечі його спазматично здригались від ридань.

С М Е Р Т Ь

Більшовики перестали стріляти.

Зненацька один із матросів підбіг звідкись збоку, зовсім близько до окопа, й жбурнув грана-

Володимир БІЛИК

Прощання

Я знаю, спинимось на тій гіркій межі,
Що так непорівну розділить наше горе.
Чому ж мовчати і вагатися? Скажи
Останнє слово — тихе і суворе.
Ти кажеш — все мине, як ніч минула ця,
Зів'яне все, як брость оця ясмінна.
А я бажав, щоб назавжди серця
Були, як зорі, світлі і незмінні.
Та що ж. Хай буде так. Вже грає збір сурма,
Твоя рука горить в моїй долоні.
Мине ще мить, і знову ти — сама.
І сон доріг баскі розбудять коні.
Та знай, коли мій зір застелить бою дим
І до грудей моїх діткнеться смерти жало,
Мене пропалить жаль, що я не був отим,
Кого собі ти пристрасно бажала.

Там, де вечір у проламах вулиць
Спалахнув, погас і спопелів —
Щось мені примарилось, причулось
У медовім світлі ліхтарів.
Це твоя напівзабута постать
І хода, немов танок, легка.
Знов мені ввижається незпроста,
Як колись, приваблює й ляка.
Ой літа мої ви молодії,
Не розвіять ваш чарівний хміль.
Юність забувають лицедії
Й ті, хто не зазнав кохання біль...

ту. Василь, що помітив цей рух, кинувся на Юрка, щоб своїм тілом захистити друга. Це сталося в один момент — граната розірвалася на лівому крилі окопа, від вибуху земля під ними затрусила, вибух, здавалося, ревно під небеса, і все затихло. Тільки нечасті випали рушниць турбували спокій ранку. Василь помалу підвівся. Чудом він і Юрко вціліли. Обидва глянули туди, де розірвалася граната. Дим осів. Трупі Великого Михайла й Анатолія були пом'яті й пошматовані. Степан, що виріс на вулицях Києва, далі сидів на своєму місці, спершись об стінку окопа, і тримав на колінах рушницю. Але він був мертвий. Шрапнель цілковито розбив йому голову. Василь обережно підповз до трупів. Відчув, що його коліно натрапило на щось м'яке й тепле. Це було тіло Малого Михайла. Живіт у Малого Михайла був зовсім порваний, з жакливої червоної печери в його плащі виповзла одна кишка і синя кишка. Але він ще жив. Спазми нелюдського болю скорчили його обличчя, він широко відчиняв рота, намагаючись дихати. Василь без надуми приставив дуло рушниці до скроні хлопця і вистрілив. Відчув, що на руку йому впало щось тепле. Це була велика крапля крові з розбризканої голови. Взяв усі набої, які Михайло ще мав, підібрав набої інших трупів і вернувся на своє місце. Вибух гранати зовсім приголомшив Юрка. Юнак уже не мав жадної влади над собою. Василь хотів заспокоїти його, але не міг.

Більшовики реорганізувалися і почали вирішальний наступ. Василь тепер стріляв ще уважніше, і з допомогою денного світла майже кожна його куля знаходила свою ціль. Тепер вони удвох млали ще тридцять сім набоїв, бо двадцять шість Василь узяв у вбитих. Ще уб'ю досить сучих синів, поки помру, подумав гірко.

Тоді Юрко заговорив. Він перестав стріляти й повернувся всім тілом до Василя. Його обличчя було тепер спокійне й сяло якимсь дивним саявом, як у святого.

Він був спокійний, здається вперше спокійний в цьому окопі. Очмаріння й гарячка зовсім зникли.

"Вже пора," сказав. "Вже пора довершити життя... Чуєш?.. Чуєш цей шум?... Це бог сонця вимагає жертви. Бог Волі... Я йду принести себе в жертву, щоб ви жили. За вас. За народ..." Подумав трохи. "Я народився для жертви. Знаєш це, Василю? Я все життя відчував, що я народився для жертви... Ми не оборонили Києва, і я йду відвернути від вас кару."

Василь цупко схопив друга за руку. Але з надлюдською силою Юрко вирвався від нього. Вискочив з окопа, випростався на весь ріст і крик-

нув високим хрипким голосом: "За Україну!" І побіг на ворога. Юрко біг незграбно, широко розставляючи ноги, і тягнув рушницю вслід за собою. Раптом він якось дивно підскочив і, піднятий, упав на сніг. Він нагадував маріонетку, що її шнурки були різко шарпнуті вгору всевладною рукою, а тоді випущені.

Василь дивився перед себе тупо, не усвідомлюючи нічого. Тоді оглянувся назад. Сніг вже не падав, холодний вітер не дув і молодий ранок стояв тихо й урочисто, мов над могилою убитих. Далеко-далеко за собою він побачив, як недобитки відступали на захід, на Крути. Довкруги нікого не було. Більшовики подались трохи назад, оточили поле бою колом, яке швидко замикалось на заході. Василь устав з окопа на весь ріст і смалив зі своєї рушниці з очманілим завзяттям.

Мимоволі побачив перед собою в снігу сліди, що нерівно вели вперед. Там, де сліди кінчалися, неприродно розкинувши руки, лежав труп. Василь продовжував стріляти. І коли в нього лишилось три набої, наклав на дуло багнета і поволі, ставлячи ноги твердо й рівно, пішов тими слідами.

Лютий, 1955.

ВІРА ВОРСКОЛО

Грудка землі

Як вигнанець йшов із двору,
Взяв землі з собою грудку,
Щоб в годину чорну горя,
У хвилину чорну смутку
Мати свідка, мати друга,
Щоби серцем прихилиться.
Грудка знає як йшов за плугом,
Як кільчилася пшениця.
Люди скажуть — він пройдисвіт,
Він жебрак і ледацюга.
Чорну грудку в руки візьме, —
Згасне вмить журба і туга.
І не золото, не срібло,
Не блискучі самоцвіти
Гріють душу, гріють тіло, —
Це земля промінням світить.
Чорна грудка знає тайни
Про дитинство босоного,
Про кохання надзвичайне,
Про вербу біля порога.
І як душу розпач стисне
В грудці голоси надії, —
Мамина лунає пісня,
Степ житами половіє.
І вигнанець грудці вдячний
Він не покидьок — людина,
В грудці рідну землю бачить
Рідне небо сине-сине.

Дівча з Гуцульщини.

Конспіративні організації в совєтських концтаборах

(Спостереження засланця)

Починаючи з 1948 р. становище в таборах почало змінюватися. Певну кількість в'язнів приміщено в таборах окремого режиму, т. зв. спецтаборах. Яка причина цього — невідомо. Можна здогадуватися, що владі йшлося про ліквідацію п'ятої колони між в'язнями. В спецтаборах опинилися лише ті в'язні, справа яких мала зв'язок з шпигунством, організацією або диверсією. При цьому вистачало, щоб на в'язня падало лише підозріння. Таким чином в спецтаборах опинилося багато людей, які в дійсності були невинні. Вистачало дати напитися води людині, що згідно з підозрінням агентів МГБ вийшла з лісу, щоб бути засудженим за зв'язок з партизанами. Кілька хлопців, що йдучи містом розмовляли на „антисовєтські“ теми, про що довідалося МГБ, вважалися вже організацією, і їм крім пункту 10. нав'язувалося ще і пункт 11.

З другого боку треба ствердити, що чимало людей, перебуваючи на окупованій території, справді далися завербувати себе в одну із закордонних розвідок. Під час слідства вони не признавалися в цьому, але з бігом часу в руки контррозвідки попали докази. Таким людям добавлювано кару. При режимі, що панував тоді в СРСР, у контррозвідки зродилось підозріння, що серед маси в'язнів приховуються справжні диверсанти, шпигуни і члени конспіративних організацій. Цілі комісії працювали над виготовленням списків в'язнів, що мали бути переміщені в спецтабір.

До небезпечної категорії людей зараховано теж бандитів більшого калібру. В спецтаборах опинилося 1—1½ міль. в'язнів, половину яких становили українці!

Створення спецтаборів в'язні пояснювали собі небезпекою війни. Серед одних це викликало депресію, бо вони знали, що їх ждуть тяжкі часи, які їм доведеться важко пережити. Були випадки самогубства. Більшість в'язнів бадьоро зустріла зміни в організації таборів і зміни режиму, бо відчували, що вони ввійшли в останню фазу загострення міжнародних стосунків. Після цього мало прийти визволення.

Режим в спецтаборах був багато суворіший. Табір був оточений подвійним або потрійним дротом. Між дротами бігали собаки. Зовнішня охорона була передана т. зв. внутрішнім військам МВД. Це була нормальна армія, яка мала сторожити в'язнів у порядку виконання своєї воєнної повинності. До того охорона рекрутувалася з платних солдатів, що після відбуття військової служби добровільно підписували контракт на певну кількість років. Кидалася в очі чисельність зовнішньої охорони в спецтаборах. Групу в'язнів, чоловік 50-80, що йшли на роботу, супроводила чота біля 30 солдатів з собаками, а нераз і з скорострілом на грузовій машині. Від в'язнів вимагалось певної маршової дисципліни: треба було йти строго по п'ять, не розмовляти, не підіймати нічого з землі, не згинатися, руки назад, з головою, опущеною вниз. Солдати йшли на віддалі 15-20 метрів від колони в'язнів спереду, ззаду й з боків. Коли

хтось із в'язнів починав розмовляти, тоді один солдат гукав несамовитим голосом: „не разговаривать!“, а за ним по черзі повторяли й інші солдати. Вони тримали в руках гвинтівки й автомати в бойовій готовності. При таких умовах дуже легко було спровокувати в'язнів на виступи.

Не так було в звичайних таборах. Там охорону в'язнів мали також платні солдати, а де навіть введено військо (синьопогонників), то в непропорційно малій кількості. Аналогічну колону в'язнів супроводило лиш декілька солдатів. Також маршова дисципліна була багато м'ягша.

Спецтабори мали на меті цілковито ізолювати в'язнів від вільного світу. Коли на підприємстві в'язні стикалися з вільними десятниками, чи іншим фаховим персоналом, то вони або були спеціальними довіреними МГБ, або підписували заяви, що не будуть входити з в'язнями в ніякі стосунки. Не завжди МГБ добивалося своєї мети. Бо нпр. десятники на підприємстві, зокрема на шахтах, так залежні від робітника, що його продуктивність поліпшує становище вільного десятника, і навпаки. Тому й ті вільні, які в роботі мусіли стикатися з в'язнями, старалися за всяку ціну втримувати з ними дружні стосунки. В'язні використовували це для покращання побутових умов. Через вільних вони нпр. посиляли листи додому, купували деякі продукти за гроші, які діставали принагідно від вільних і т. п. Взагалі досвід показав, що там, де працювали в'язні й вільні, неможливо було провести ізоляцію.

В спецтаборах кореспонденція з рідними була скорочена до двох разів у рік. Побачень з рідними не дозволялося. За виконувану працю в'язні не отримували грошей до половини 1952 р. На одязі ношено нумери. Кожний в'язень мав свій нумер, що відповідав нумерові в його актах. Після відбуття кари в'язня не відпускали додому, а під ескортою („столипінським“ вагоном) скеровували на поселення у відлюдні простори. Там часом в'язням було гірше, ніж в таборі.

Наймаркантнішою рисою спецтаборів було те, що вони перебували під наглядом МГБ. Крім офіцера, який був зобов'язаний наглядати за режимом, був ще інший офіцер, який фактично стояв ззовні таборової адміністрації і мав завдання стежити за настроями в таборі, аналізувати підозрілих людей і вести розкладову роботу серед в'язнів. Адміністрація табору була зобов'язана сприяти кожному розпорядженню представника МГБ.

Одним із методів ведення розкладово-розвідчої роботи було вербування сексотів, або як в таборі їх звали „стукачів“. Вони доносили представникові МГБ про всі дрібнички. Нераз необережний вислів в'язня на адресу совєтської влади вже був нотований „оперуполномоченим“. Для яких цілей велася розвідча робота, для в'язнів було мало відомим. Вони здогадувалися, що це все нічого доброго не ворожить. „Оперуполномочені“ вели свою роботу настільки необережно, що в'язні про неї знали і приблизно здогадувалися, хто в

таборі пішов на службу „оперуповноваженого”. Його в'язні згрідливо звали „кумом”.

Розкладова робота „оперуповноваженого” полягала між іншими у веденні відповідної національної політики в таборі. В спецтаборах знайшло своє віддзеркалення гостре національне питання в СРСР. Основну групу в'язнів творили в першу чергу українці, відсоток яких ніколи не спадає нижче 50. Далі були балтійські народи, росіяни, а вже дуже мало було інших національностей. Цікаво, що порівняно багато було жидів. Були теж закавказькі народи і магометани. Ці останні виділялися з маси в'язнів своїми національними питомостями. Солідарність і національний шовінізм серед них були в великій мірі розвинені. Вони взаємно підтримували один одного в таборі, нерідко з явного шкодою для інших в'язнів. Цим вони були несимпатичні. „Оперуповноважені” завважили це, й одного дня почали обсаджувати пости в таборі виключно цим елементом. Звісно, що ключовою позицією в таборі була кухня. Хто там царив, був великою людиною. Він завжди був ситий і мав можливість нагодувати другого. Не диво, що постійно велася боротьба за кухню. Довкола неї постійно крутилися підозрілі люди. Серед в'язнів навіть виробилося переконання, що хто працює кухарем, той напевно має відношення до „оперуповноваженого”. Одне певне, що коли б кухар відмовився від пропозиції співпрацювати з „кумом”, він ні одного дня довше не залишився б при кухні. Політика „оперуповноваженого” була провокативною. Вона довела до того, що в'язні почали зорганізовуватися. В першу чергу вони повели активне винищення „стукачів”, які в деяких таборах надзвичайно розмножилися. Мабуть найбільша різня стукачів мала місце в січні 1952 р. в таборі в Екібатусі. Впродовж одного місяця жертвою її стало біля 60 в'язнів. Адміністрація не могла (а можливо навіть не старалася) опанувати становище. Доносчиків вбивали в білий день. Не треба додавати, що гинули нерідко цілком невинні люди, бо рідко в якому випадку можна було з певністю вказати пальцем на стукача. Найбільш завзятости в винищенні стукачів виявили українці, а найбільше стукачів рекрутувалося з-поміж росіян. Це одна із найтемніших сторінок таборового життя.

Необхідність боротися з розкладовою роботою МГБ штовхала в'язнів до об'єднання в конспіративні організації. Вони звичайно мали ближчу й дальшу мету. Ближча мета — це якраз боротьба з розкладовою роботою, що з одного боку мала паралізувати дії „оперуповноваженого” (отже боротьба зі стукачами, провокаторами й т. п.), а з другого — мала виробити серед в'язнів тверді форми моральної поведінки. Цього типу організації були найбільше розповсюджені серед українців. Вони, йдучи за методами, прийнятими в українських підпільних організаціях ще з давніших часів, укладали правила поведінки політичного в'язня й вимагали, щоб члени організації заучували їх напам'ять. Подібними методами вони також старалися утримати патос національної боротьби та укладали присягу, яку член організації мусів вивчати напам'ять і виголошувати при вступі в організацію. Все це було овіяне якоюсь містикою. Інші національності робили це простіше і без па-

тосу. Вони вважали, що для їх цілі непотрібно втворювати аж такі форми й організації. Вони без виборів признавали в гурті своїх земляків певні авторитети й від випадку до випадку діставали від них поради для практичних кроків. Так діяли переважно балтійські народи, поляки й німці, там, де вони були в більшому скупченні.

Дальша мета конспіративних організацій була в зв'язку зі становищем, яке витворилося у спецтаборах. Кожен з в'язнів стояв перед питанням, навіщо створені спецтабори, яка різниця між звичайними таборами й спецтаборами. Нікому не були відомі мотиви створення спецтаборів. Навіть таборова адміністрація не могла про це нічого сказати. А солдати зовсім явно розповсюджували вістки, що в'язнів у спецтаборах будуть винищувати. Що це не були фантазії, в'язні добре знали, бо мали конкретні приклади. Наприклад, коли в певний момент бандити більшого формату стали для режиму нестерпні, їх переміщено в табори з таким режимом, де велика їх кількість вигинула. Це привело в'язнів до необхідності передбачувати, які небезпеки криються для в'язня у спецтаборах. Чи не прийде момент збірного винищення в'язнів? Особливо в випадку війни. Українці ще не забули, як більшовики з вибухом війни з Німеччиною в 1941 р. масово вимордовували безборонних в'язнів по тюрмах. Настороженість в'язнів у спецтаборах була тим більша, що вони були саме політичними в'язнями. Ця обставина примушувала навіть тих, що на волі політикою не займалися, підходити до створеної в таборах і загальної світової обстановки з політичного боку. В'язні з освітою більш як пересічною читали пильно газети, а опісля розказували прочитане в бараках. Велася дискусія, які мали прямий стосунок до становища в'язнів у таборі. Впарі з цим в'язні дуже цікавилися всякими правдоподібними й неправдоподібними вістками. Їх уха й очі пильно стежили за всім, що робиться й говориться серед офіцерів із таборової адміністрації. Стверджувалося, що деякі вістки навмисне розповсюджувалися адміністрацією табору.

Непевна атмосфера на тлі напруженого міжнародного становища приводила в'язнів до висновку, що на події не можна ждати непередбачуваними. Коли є повні основи припускати, що на випадок війни більшовики можуть приступити до масового фізичного винищення в'язнів, то треба вже тепер готуватися до самооборони. В кінці 1952 року розкрито на Воркуті в таборі шахти 7 групу українців, які виготовили з амоналу (вибуховий матеріал для зривів у шахті) біля 50 гранат великої розривної сили. В іншому таборі викрито організацію українців, яка намагалася зв'язатися із львівським підпіллям, щоб від нього дістати інструкції для дій на випадок війни. Розкрито теж організацію поляків, в яку були змішані поляки, що жили на Воркуті на вільному поселенні. Вони контактували поляків-в'язнів, що були розкидані по різних таборах на Воркуті, слухали закордонні радіопередачі, зміст яких опісля переказували в табір, утримували зв'язки з поляками на Віленщині, отримували від них польські книжки і передавали нелегальним шляхом у табір.

1952 р. викрито на Воркуті конспіративну Ук-

раїнську Визвольну Організацію (УВО), яка заснувалася ще в 1949 р., мала своїх довірених людей в половині таборів на Воркуті й утримувала водночас зв'язки зі Львовом. Метою її було моральне й фізичне збереження в'язнів — українців, з уваги на те, що війна й провал СРСР викличе замішання на Сході Європи. В той час потрібно буде зосередження всього активного українського елементу на українських землях з огляду на небезпеку агресивних дій Москви й Варшави.

Була також організація, до якої виключно входили українці із східньо-українських земель, що назвала себе Український Козацький Фронт. На практиці можна було переконатися, що в Україні все ще живий спогад про вільні козацькі часи. Елемент „козачої волі” зближує українців до козаків донських, кубанських і т. д. Коріння цієї ідеології у козацькій бувальщині. Традиції Київської Русі для них мертві.

Назагал всі конспіративні організації в таборі засклеплювалися в рямцях окремих національностей. З цього витворювалася потреба втримувати контакти поміж окремими національними групами. Треба ствердити, що поміж національними групами не було ніякої ворожнечі. Противник був для всіх один: советська дійсність з її деспотичним устроєм. Між національностями в таборі немогло існувало „джентлменське порозуміння” взаємного пошанування. Повна згода панувала між литовцями й поляками, поміж поляками й українцями, українцями й росіянами, росіянами й поляками й т. д. Всі шукали між собою моментів, які б їх зближували, і замовчували ті, які їх розділяли. Цікаво, що нпр. росіяни не заперечували ідеалу українців самостійної української держави, українці за свої національні нещастя не обвинувачували росіян у таборі, поляки й українці не обговорювали своїх антагонізмів у минулому, а що торкається майбутніх границь, то вважали, що це справа майбутнього, і в сучасних взаємостосунках вона повинна бути знята з порядку дня. Під впливом дійсного укладу політичних сил у східній половині Європи в таборі спонтанно конкретизувалася концепція блоку національностей між Німеччиною і Москвою, і то не тільки в боротьбі проти більшовизму, але й на майбутнє, як основа тривалого політичного порядку на сході Європи. Мені поляки передали еляборат, в якому кидали сміливу думку, що польські стратегічні позиції сягають далеко за Дніпро, а українські далеко за Сян. На незалежності України поляки в таборі хотіли будувати майбутнє Польщі. Яку силу являє собою Росія, тобто СРСР, це кожний із поляків бачив на власні очі. Справа не в безмежних просторах, а в тому, що Росія вступила на шлях промислового відкриття цих просторів з допомогою модерної техніки. А простори ці такі багаті на земні багатства, що вони піднесли вже тепер державу до першорядної потуги. Коли до цього додати, що централізоване керівництво країною увійшло вже в традицію, а вимуштрування людини як сліпого знаряддя держави теж не є автентичним витвором советського режиму, то зі сходу загрожувє Європі велика небезпека. Коли вже в п'ятдесяти роках в'язні вчитували в советських газетах думки про оживлення торговельних сто-

сунків Советського Союзу з Німеччиною, то вони цей трюк розшифровували, як намагання більшовиків зв'язати німецьку індустрію із советським ринком на те, щоб в один момент відмовитися від неї і цим привести німецьку економіку до катастрофи. Одне певне, що вступивши раз на шлях „бурхливого” промислового розвитку, ця країна вже з нього не зверне.

**

Надії в'язнів були звернені на силу вільного світу. Він уявлявся їм імпульсивно. Все, що вони бачили в СРСР, було побудоване нетривко, на швидку руку. В порівнянні до німецької промисловості все це було мізерне. Тому зродилася думка про слабкість СРСР. Незрозуміле було тільки одне, чому вільний світ проволікає, чому не поспішає з ударом. Всяке зволікання грає тільки на користь СРСР, бо дозволяє йому підкріпитися. Всяким заявам советського уряду, ніби атомові бомба вже не була загальною таємницею, не йняли віри. Голосну кампанію за мир, проти під'юджувачів нової світової війни, розцінювано, як панічний страх СРСР перед новою війною. Ті, що слідували за советською пресою, були переконані, що СРСР провадить дефензивну політику, а агресивною стороною є вільний світ. Як все це не відповідало дійсності!

Більшість в'язнів бачила, як живуть люди вільного світу. Тому їх не треба було переконувати про добрі чи злі сторони капіталістичного устрою. Цікаво, що тільки росіяни обстоювали вищість комунізму. Вони горді були з того, що саме московські комуністи були першими, що почали практично здійснювати теорію комунізму. Вони відкидали деспотичні методи правління Сталіна, але не комунізм. Ленін користувався серед росіян великим авторитетом. А що він прийшов на зміну урядові Керенського, то цей останній мав марку політичного невдахи. Царський режим у понятті пересічного росіянина також скомпромітований. Лише російський селянин живе надіями на повернення приватної власності на землю, а вищі політичні форми устрою для нього байдужі. В таборах можна було часто зустріти власовців. Вони вірили у правильність руху Власова, як противника деспотичного сталінського режиму. Вони не вважають Власова національним зрадником. Навпаки, висувують жакливе обвинувачення на адресу англійців і американців за те, що видали Власова і власовців. Тому я не дивувався, що надії московських патріотів зовсім не звернені в бік вільного світу. Вони залюбки твердили, що коли в Росії зле, то це справа внутрішніх змін, це їх власна справа, і нічого тут ждати від зовнішніх сил. Серед в'язнів росіян, а так само серед вільних, ніхто не думає про те, що закордоном є якась московська еміграція. З советських газет вони знали про подію з Косенкіною, про толстовський фонд, але це не робило на них ніякого враження і не збуджувало цікавості. Зате вони гордилися советськими спортсменами, шахістами, театрами й т. п.

Українці відчували владу Москви, як кінець не тільки національної, але всякої волі. Вони не намагалися вбачати в Москві російський націо-

нальний центр (це так „східняки” — бо „західняки” мали інший погляд), а лиш певну силу, ім’я якої більшовизм. І проти більшовизму вони готові були боротися. Західні українці вважали, що Советський Союз це „давня Росія з советською владою”. Одні й другі сходилися на тому, що противником тут Москва. Їх надії на вільний світ були величезні. Американці користувалися серед них великими симпатіями за ширення моральних гасел, на яких нібито спирається їх політика. Авторитет української еміграції стояв у них дуже високо. Вони були переконані, що еміграція політично зорганізована, й гідно репрезентує їхню справу, тобто справу політичної волі, перед світом. Вони вірили в те, що закордоном перебуває український екзильний уряд, який визнаваний західнім світом, як уосіблення визвольного змагання українського народу.

Такими самими надіями на свою еміграцію жили балтійські народи. Їх підтримував на душі факт невизнання Англією й Америкою анексії балтійських держав. Вони вірили, що в майбутньому захід дасть їм підтримку, бо побережжя Балтійського моря має стратегічне значення. Але з другого боку вони не приховують того, що політика західніх держав доведе їх до національного нещастя. Вони почувають себе проданими за певну ціну, яка принесла користь Америці й Англії. В їх очах ці країни несуть моральну відповідальність за майбутню долю трьох малих народів.

Всі три балтійські народи є гарячими прихильниками політичного унезалежнення України. В їх розумінні майбутня суверенність балтійських держав завжди буде ілюзорною, якщо рівночасно не буде створена незалежна Україна. Вони не можуть уявити, як з загальною чисельністю біля 5 мільйонів, вони могли б відзискати свою суверенність, а сусідній народ, який майже вдсятеро їх чисельно перевищує, з багатою територією, мав би залишитися під чужим пануванням.

Закавказькі народи репрезентують сильні сепаратистичні тенденції. Але вони не відчують потреби шукати в Україні чи Прибалтиці союзника. Мабуть занадто сильно відгороджують їх від півночі кавказькі гори.

**

Смерть Сталіна і арешт Берії не відразу принесли зміни в таборах. В міжчасі ще були повстання і страйки. Щойно в половині 1954 р. повіяло з Москви іншим вітром. Спочатку змінено режимний правильник в’язнів. Начальство видало наказ не закривати на ніч бараків на замок. З вікон почали здіймати ґрати, які були вбудовані під час організації спецтаборів. З одержі знято номери. Дозволено на кореспонденцію з рідними без обмежень. Дозволено на побачення з рідними, з тим,

що подружжя були в упривілейованому становищі. Вони могли мати побачення до 7 днів. Для цього була відведена окрема кімната. Ізолятори й бури („бараки усіленого режиму”) опустіли, адміністрація перестала звертати увагу на в’язнів. Вимагалось, щоб вони лише виходили на роботу. Але й у випадках невиходу не застосовувано репресій. Відчувалося, що на адміністрацію покладено відповідальність за вихід в’язнів на роботу, але відібрано всі санкції, які були в її розпорядимості. Це ж бо був беріанський апарат. Досвідчені советські в’язні твердили, що тепер буде розправа з беріанським апаратом. Але до того він ще має виконати своїми руками деяку для нього неприємну роботу, а саме — знищити те, що було його руками збудоване. В поході на роботу маршовий порядок відмінився. Дисципліна зовсім упала. Солдати далі проводили в’язнів з готовими до бою гвинтівками й автоматами. Але вже не було команд: руки назад, голова вниз, не розмовляти й т. п. Ніякого порядку під час маршу не було. Команда солдатів вже не була командою, а немов би проханням. Кожне грубіше слово солдата негайно викликало ще грубішу репліку з боку в’язнів.

Проголошено указ советського уряду про дотермінове звільнення, яке торкалось саме політичних в’язнів. Тих, які вже відбули дві третіх кари, таборова адміністрація могла представити судові на дотермінове звільнення. Таке звільнювання на підставі рішення суду пристосовувано до малолітніх і до інвалідів.

Це все вплинуло на зміну настроїв серед в’язнів. Хоч в зв’язку з кампанією проти ратифікації парижського договору міжнародне становище загострювалося, проте в’язні вже перестали розраховувати на війну, як на одинокі можливість відзискання особистої волі. Пішли тепер розмови про скору амністію для всіх політичних в’язнів, навіть про ліквідацію окремих таборів для політичних. Під впливом згаданих змін наступили великі зміни в способі думання в’язнів. Принципово антисоветське їх наставлення втратило свою гостроту, бо відкривалася можливість побачити волю. Але коли в кінці 1954 р. з невідомих причин припинено дотермінове звільнення, а деяких, що вже формально були звільнені судом, все ж таки за-тримано в таборі, протисоветські настрої знову вибухли з всією силою. З’явилися думки демонструвати невдоволення страйками. Домагатися волі без огляду на присуди й на довжину відбутої кари. У всякому разі образ табору в 1955 р. створював враження, що поворот до давнього ледве чи можливий. Терпіння в’язнів було вже вичерпане, і коли б уряд не розглянув був цієї справи в корисному для в’язнів сенсі, вони зризикували б кро-вопролиттям.

І. Саський

● Пам’ятайте про пресовий фонд “Молодої України”! ●

НАШІ ЗЕМЛІ

Ю. Март.

Буковина

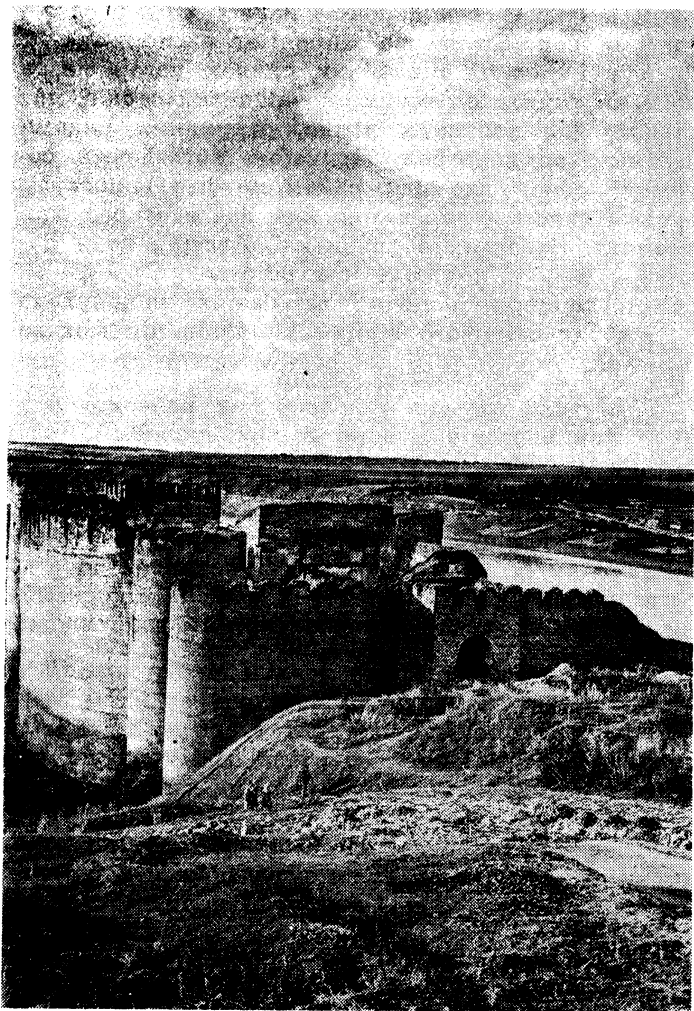
Прекрасна країна букових лісів, мальовничих пагорбків, невеличких, але родючих клаптиків нив та зелених пасовиськ української Буковини, що розкинулась від Дністра аж до Білого Черемоша в Карпатах. Країна безлічі займанців, руйнована й грабована віками економічно, гноблена національно та соціально, з'яничарена, завстрійщина, ополячена, зрумунізована та, нарешті, осовечена, зелена Буковина проте лишилась вірна своїй українській культурі, і хоч обтята й відтиснена з своїх історичних теренів, зокрема з своїх південних районів, в своєму ядрі, в своїй суті залишилась аванпостом цієї української культури на південному сході країни.

Від Хотина до Широта, від Вижниці до Батшан розкинулась Буковина на восьми тисячах квадратних кілометрів, з яких лише третина родить хліб насущний майже мільйоновому, в своїй масі селянському, населенню.

Перше, що вражає подорожнього, який попадає сюди із степової України, це суцільні масиви лісів, що починаються вже зразу за Хотином "Варницею" і тягнуться безперервною стажкою попри Рукшани, Рашково, Ржавиниці, Коленківці і так аж у Карпати, чим далі тим буйніші, густіші, величніші...

Хотин, який історично не рахується буковинським містом, творить передпояс до зеленої Буковини. Місто з величним минулим і нужденним сьогодні... фортеця, збудована в часи Великого Литовського Князівства, коли Київська, Біла Русь та Литва творили одну політичну цілість в межимор'ї Балтійського і Чорного морів, у свій час була центром жвавого політичного та економічного життя, ставши заборолом проти агресивного ісламу. Сьогодні Хотин занепав до непізнання. Від колишніх пишних резиденцій в розкішних садах, від мощених доріг, неприступних фортифікацій та могутніх стін твердині залишилися лише замріяні руїни, об які співчутливо б'ється хвилями швидкий Дністер... Ось залишки колись величного камінного мінарету на зразок пізніших істамбульських — реліквія тяжкого гніту турецької неволі, далі зарослі редуті новіших укріплень, — це вже сліди воєнізованої культури „старшого брата", що взявся визволяти молодшого брата з турецької неволі...

Зразу за Хотином дорога в'ється серед одноманітного степу, що впхався сюди з другого боку Дністра, але ось широкі простори піль, що губляться далеко на виднокурузі в мерехтливій

Хотин.

Фортеця.

степовій димці спеки, тут і там перериваються манливими тінистими шатрами дерев, що з кожним кілометром на захід стають все густіші й густіші, аж переходять в суцільну смугу темно-синявої маси лісу, урізноманітнену лише картатими косяками сіл.

Перше буковинське село Рукшани, розкинулось в долині річечки, затисненої горбами хвилястого степу, наче застигли гігантські хвилі моря в своїм бігу одна за другою. За селом Букшани, з-за горбів, виглядають Ставчани... Біленькі хатки то вибігають на саму дорогу, неначе цікаві побачити, що діється за черговим закрутом, то скромно ховаються у глибині густих садків... Весною, коли все тоне в цвіті пробудження, буковинські села перетворюються на рожево-білі пахучі острови серед моря зелені. Тоді дороги стають наче алеї величезного парку. Ось дорога в'ється між двома суцільними стінами переплетених гілок, через які ледве пробивається сонячний промінь, не видно навіть неба, — це славні буковинські горіхові сади. Тут горіх широко розповсюджений. Буйна крислата корона уквітчана восени тисячами плодів. Горіх тут звичайний мешканець садів і навіть диких лісів.

Посадки гігантських горіхів змінюють карликуваті сливи, вишні, велетенські черешні, кучеряві, як перекотиполе, персики.

Найбільше господарське значення має слива, зокрема сорт „венгерка“, предмет експорту.

Тут і там на південних схилах пагорбків, в чотирикутниках сливових та вишневих садків, для захисту від холодних вітрів, струнками рядами вклинюється виноград. Привабно виглядають соковиті грона, але цей район не дає винограду високої якості і переважно йде для власного споживання. Недарма за „небіжки“ Австрії, коли Буковина була відома, як австрійський Сибір, „зісланці“-офіцери місцевих гарнізонів виспівували по кльобах східного Відня—Чернівців під мотиви вальсів:

Музика вальсів буковинських найсолодша
Хоч цьогорічне вино й найкисліше...

Велику увагу й багато праці вкладає буковинець у обробку землі, якої тут не достало і у всьому видно відбиток великого вкладу праці, великих зусиль та любовної опіки. Буковинець бореться за кожен клаптик рільної землі, але під обробку вдалось відвоювати ледве третину всієї площі.

Домінуючим фактором ландшафту залишається ліс, переважно буковий у перемішку з дубом, грабом та берестом. Ліс займає тут більшу половину терену. Решта — це пасовиська та невеличка частинка невикористаної землі, що якимсь чудом уникла опіки трудолюбної руки буковинця.

Після садівництва йде городництво, зокрема культивування часнику. Тут можна побачити суцільні поля цієї культури. Це другий предмет експорту з Буковини.

Перенаселеність та брак індустрії змушувать буковинського селянина шукати підробітків, як і в сусідньому районі Закарпаття, на розробках лісу. Мертвий спокій та велична тиша панує в буковому лісі, стрункі високі дерева внизу повністю голі, лише високо-високо, під самим небом, увітчані зеленими куполами листви, наче незчисленні колони циклопічного собору. Як і в соборі, в цьому лісі людину охоплює почуття релігійної пошани до краси природи і величі Творця...

Дерево коло дерева, переплівшись коронами, творять суцільний купол шатра, через який ледве пробивається сонячний промінь, поглиблюючи моторошність лісової тиші. Лише зрідка легенький зефір перебіжить вершками буків, що відізвуться шелестом листви, або зрідка пісня лісового птаха порушить загальний спокій...

Там, де ліс часами розступається, щоб дати місце невеличкій галявині, м'яка шовковиста трава та папороть вибувають високо вгору, щоб знову вступити місце густим рядам буків, в їх марші до карпатських схилів.

За Коленківцями ландшафт міняється. Ліси й сади зникають. Горби розгладились і покотились ще раз степом на північ. Кругом рівнина з хвилями пшениці та лісом кукурудзи.

На північно-західному обрії вимальовується ланцюг гір — це Карпати.

Широке округле підгір'я, що сірою масою вирізняється на тлі прозорого буковинського неба — це Чернівецьке плато, на якому розташоване найбільше місто Буковини — Чернівці. До війни

Чернівці були комерційним центром, де гандель мало в чім поступався розмахом ньюйоркській біржі.

Ряд промислових підприємств, середні й фахові учбові заклади, як педагогічний та медичні інститути, славний Чернівецький Університет. Але марка міста — це, мабуть, театр, на сцені якого робили свої перші кроки чимало великих артистів.

Кажуть, що зірка Сари Бернард почала свій шлях саме з цього Богом забутого куточка.

Історія Буковини з давніх давен тісно переплетена з історією українського народу. В 10-11 ст. вона входила в склад Київської Русі. Пізніше, після занепаду останньої в 12-13 ст., Буковина стала складовою частиною Галицько-Волинського Князівства, аванпосту української культури на заході в той час. В другій половині 13 ст. ділить спільну долю України в татарсько-монгольському ярмі. З цієї хвилини почалася довга і сьогодні ще не закінчена дорога митарств чужої неволі — польської, турецької.

Народ не мирився з чужим ярмом і постійно вів невпинну боротьбу проти Туреччини та Польщі. В 1490 р., під проводом народного ватажка Мухи, Буковина піднялася в заграві повстання проти Польщі. Десятитисячна армія повстанців захопила Галич і йшла на Львів, коли під Рогатином переважаючи сили добре озброєних кривецьких полків завдали поразки слабоозброєним селянським повстанцям. Але повстання не вгасало, і тягнулось, аж поки не було схоплено Муху і замордовано в 1492 р.

В роки Визвольної Війни Хмельницького Буковина активно включилася в загальний український фронт. Також у часи гайдамаччини буковинці брали активну участь у всенародньому революційному русі.

Після знищення турецької імперії Буковину окупувала Австрія, приділивши її адміністративно, як Чернівецьку область, до Галичини. За бухарестським договором східна Буковина (Хотинський район) входила в склад Російської Імперії.

Революційний рух, що хвилею перекотився через цілу Європу в роках 1848-49, знайшов відгук і в Буковині, де народ повстав під проводом відважного народного ватажка Кобилиці. Повстання, хоч і приборкане, налякало своїм розмахом Відень. В Буковині скасовується кріпацтво та признається автономія в рамках Австро-Угорської Імперії, з правом скликання сейму в Чернівцях. Цим актом австрійська корона намагалась заспокоїти всенароднє незадоволення з півколоніального стану провінції, та одночасово послабити вплив Галичини. Коли до того часу політика Австрії була відносно толерантна до українства, то після повстання поведено гострий курс проти українства, тим більше, що українство розглядалось як проросійський рух, адже більшість України лежала в межах Російської Імперії.

Почався інтенсивний курс румунізації, почалося заселення південних та південно-західних районів Буковини румунським елементом, витискання непосильними податками автохтонного україн-

ського населення на бідніші землі. Культура, економічне життя провінції, релігія попали цілковито в руки румун. Здавалося, Буковина була загублена для України.

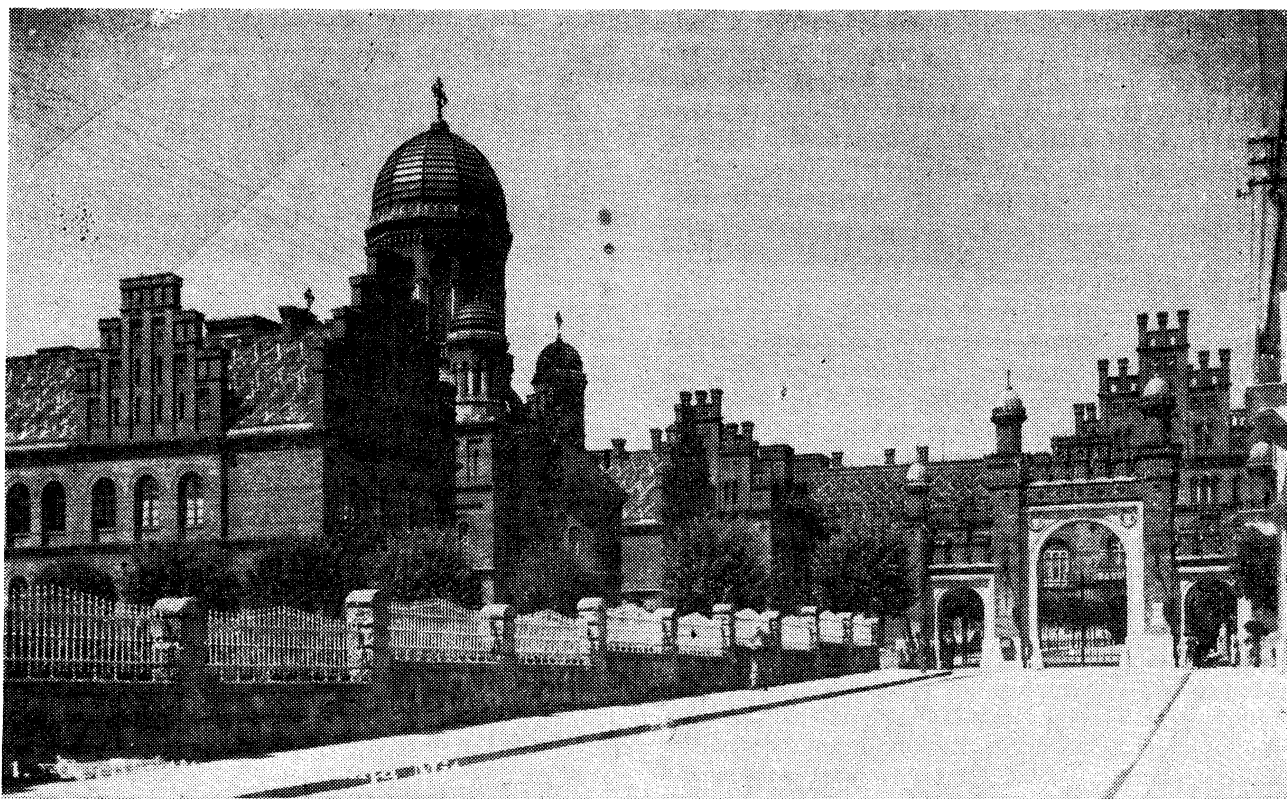
Але культурний вплив революційної України Т. Г. Шевченка, його палке невмируще слово, революційний „дух, що тіло рве до бою“ молодого Івана Франка з сусідньої, хоч і відірваної, але духово близької Галичини, не дали остаточно вмерти українськості Буковини. І вона, як сфінкс, повстала з попелу, знову втілившись в тіла передової буковинської молоді того часу — Юрія Федьковича, Ольги Кобилянської та інших. Групка молоді — Пигуляк, Попович, Смаль-Стоцький, Семака та ін. почала видавати першу українську газету „Буковина“, датовану 1885 р.

З'являється українська школа, історичне товариство та інші українські організації. Мертве язичіє під Державина Ферлемивичів та проданих, що торувало дорогу румунізації та реакційному москвофільству, під нищівними ударами цієї групи завзятців розсипалось, як порохнява.

Буковина стала інтегральною частиною української культури, збагачуючи скарбницю української літератури генієм символістки Ольги Кобилянської та генієм майстра короткої новели народника Ю. Федьковича.

Події Великої Революції 18 р. Буковина зустріла, як свідомо українська земля. В листопаді 1918 р. в Чернівцях всенароднє віче представників з цілої Буковини (понад 10.000 делегатів) ухвалило приєднати до Української Народньої Республіки район по річку Серет.

6 листопада Український Краєвий Комітет взяв у свої руки владу. Румунія віроломно ввела свої війська і, скликавши під загрозою багнетів прорумунський сейм, заставила Буковину признати владу Бухарешту. Почалася, як і всюди на окупованих українських землях, жорстока політика винищування всього українського. Церква, школа — стовідсотково зрумунізовані. Мова заборонена, вже не кажучи про українські політичні, чи навіть громадські організації. Жалюгідна політика „імперської“ замотеличеної Румунії. В 1940 р. українська Буковина ще раз змінила „господаря“, змінила шило на швайку. По советському, це називалось звільненням. Життя стало ще тяжчим, ще нестерпнішим. До економічного визиску та політично-культурного винародовлення додавалось ще й фізичне винародовлення советського терору. Єдиним позитивом „визволення“ проте треба вважати факт, що Буковина, тяжко страждаючи під чужим російсько-советським ярмом, несе цей хрест вкупі з усіма українськими землями, стираючи штучні кордони, які на український народ накидали загарбники всіх мастей, усіх мов. В цій новій неволі кується новий тип українця, який покладе край усім зазіханням на українську землю, в тім числі на славні землі зеленої Буковини, з її розкішними садами, з високою мережею темно-синіх лісів з одного боку та жовто-зеленою смугою полів з другого, з усіма її селами, розсипаними, наче перли, по канві зеленого моря, з її горбами, долинами, ріками та горами — цілу Буковину, як вона є, прекрасну й обдерту, багату й сплюндровану, родючу й голодну, бо Буковина — це українська земля.

Митрополича Палата в Чернівцях. Збудував її чеський архітект Й. Главка в р.р. 1840-1870, в часи митрополитування першого Буковинського митрополита Євгена Гакмана.

Молодь України

Спостережливий читач, слідкуючи регулярно за київською пресою, яка довше зупиняється на справах молоді в Україні, помічає дві справи, що їх мають на увазі керівні кола: в ділянці технічній всебічне, т. зв. політехнічне, виховання молоді, і в ділянці ідеологічній — накинення за всяку ціну форм, випрацьованих в Москві для всієї молоді в російській імперії. Ця остання носить риси інтернаціонального комунізму в суміші з російським націоналізмом і позбавлена найменших рис, які мали б дати державі — українській державі — громадян, свідомих своїх національних обов'язків в загальному масштабі і економічно-господарських — в конкретному. Звідси випливає і доцільність накиненого режимом політехнізму: виконання за всяку ціну накиненого плану в даній ділянці, не оглядаючись на наслідки в сусідніх ділянках, між якими у всякому державному будівництві є щільне пов'язання.

Слідкуючи за політехнічним навчанням і практикою останніх років в Україні, треба ствердити, що вони посунені далеко. Молодь України краще готова до розв'язки окремих питань на нижчому щаблі технічних справ, ніж її ровесники у західному світі. Коли в західному світі і зокрема у Західній Європі акцент кладеться на теоретичний підклад (до цього пристосована шкільна система), то в Україні натиск кладеться на пов'язання теоретичного сектора з його нерозривним сусідом — практичним.

Наслідок цього той, що Україна матиме в майбутньому практично підготовлених керівників. Але це тільки на нижчому щаблі. Молодь України цілковито позбавлена теоретичних основ, головню на вищому щаблі адміністрації, в чому її переважає західна молодь. За прикладами цього твердження не слід іти далеко. Вистачить заглянути до будьякого числа "Радянської України", щоб відразу мати перед очима статистичний перегляд усіх недоліків адміністрації в сучасній Україні. Правда, в цьому є випадки, коли партійне керівництво хоче позбутися немилої собі особи в керівництві. Або в керівництві знаходяться не-українці (це буває, мабуть, найчастіше). Але нерозумно це стверджувати в них брак адміністративного хисту, бо вони ж так само є продуктом всесоветського виховання.

Але яка з українських високих шкіл може порівнятися з Паризькою Політехнікою, чи Паризькою Центральною Школою чи Політехнікою в Цюріху? А їх же завдання ідентичні! Метою Політехніки в Києві, чи Гірничого Інституту в Дніпропетровську не є навчати своїх питомців правильно закручувати ту чи іншу гайку, чи швидко навантажити залізною рудою вагонетку. Їхнім завданням є дати державі високоякісних керівників з повним знанням свого і всіх сусідніх відділів. І тут Україна знаходиться перед поважною небезпекою. З хвилиною, коли північні кордони закриваються, недоліки в керівництві, мабуть, ще збільшаться.

Коли так, то постає питання, чому існує такий стан, або чому він виник? Чи причиною цього є взагалі наша слабкість на відтинку ширшої адміністрації?

Не можна сказати, що ми без хисту на цьому переважному відтинку державного будівництва. Але не можна також сказати, що ми у ньому генії. Наш сучасний стан це тільки стверджує. Ми не мали наших Наполеонів, Фошів, Клемансо чи Ататюрків. Бо не мали нашого Вашингтона.

Наша велич була в Княжій Добі, був спалах Козацької Епохи. Але не було запевнення тривалого, твердого, ритмічного віддиху. Якось так складалося, що наші осяги переходили до московської скарбниці. Навіть в дефініціях. Руський чомусь помандрував на північ, щоб перетворитись на російський, а тоді прийти до нас і ласкаво дозволити нам користуватись його маленькими відтинками, як малий російський. Так, Малоросія, і малоросійський народ!

Рідкими є круті повороти в історії людства. Такий поворот переживає сьогодні Варшава, а ще крутіший — Будапешт. Такого саме повороту нам бракувало в нашому недавньому минулому! В країнах, де цей поворот зараз проходить, Москва не встигла виполоскати молодих голів своїми московськими помиями. В нас вона виполіскує їх вже триста років! Це доволі довгий час, щоб давати свої наслідки.

Та й сьогодні це виполіскування не припиняється. Воно лише приймає інші, рафінованіші форми. Одна з них — це школи-інтернати в Україні.

Ця проблема була піднесена в Україні приблизно тому рік. Але цього літа, головню на початку шкільного року, їй присвячено спеціальну увагу. Про неї широко говорила вся київська преса, що має таке чи інше відношення до шкільних справ. На сторінках "Радянської Освіти", "Радянської Культури", "Радянської України" і ін. протягом серпня і вересня повторювалося одне і те ж гасло: побільше шкіл-інтернатів! Коли поруч виднілись такі заголовки, як "зміцнити ленінську програму комуністичного виховання", чи "політичні завдання — всій молоді", або "пропаганду — на вищий рівень", не перечисляючи цілого ряду інших їм подібних — то стають ясними завдання шкіл-інтернатів.

Вони будуть далекі від того, щоб улегшити працю учня й упрямити його перебування у школі, що є дійсним завданням інтернатів. Вони будуть далекі від того, щоб учень міг спокійно відпочити після лекцій, в колі найближчих товаришів провести кілька хвилин на спортовому гриші, а тоді в тому ж самому колі взятися до праці, яку йому диктує його ділянка науки. Вони будуть далекі від того, щоб приготувати від найменших літ людину-супільника!

Їхні завдання вже видні з заголовків, які ми цитували вище. Зрештою, більшовики зовсім не таяться з завданнями, що вони їх ставлять перед

інтернатами. Із школи-інтернату має вийти інтер-національний комуніст, позбавлений всяких основ думання, властивих кожній вільній людині. Виконувати — це основний закон-правило советського режиму, який будуть силоміць впровадити в молоді голови. Советський Союз — це єдина вільна країна, — говоритимуть мегафони з кожного кутка. Ми оточені смертельними ворогами, а тому ненависть до зовнішнього світу — основний імператив советської людини — повторятимуть політруки щохвилини (до речі, в цьому останньому вони не дуже розминуться з правдою: советський режим оточений „ворогами“, тобто людьми, які справді ненавидять знущання над людиною, які ненавидять оплюгавлювання людської душі!). Далі, вони повсякчас повторятимуть, що найбільшим завданням юнака чи дівчини після закінчення середньої освіти буде добувати вугілля в шахті, чи доглядати корів у колгоспній короварні.

Чи треба дивуватися ситуації, що панує в школах-інтернатах в Україні? Зовсім ні. Їх встановив в Україні московський режим і піддав їм таку програму, яка найбільше відповідає для проведення плянів його політики. Для московської гегемонії не треба високоосвідомого елементу, не треба високоякісних керівників, а треба низького рівня виконавців, людей, які не роздумували б довго над способом виконання чи його доцільністю. Школи-інтернати в Україні мають дати Москві автоматне знаряддя.

Залишається тільки знати, в якій мірі перейдуть ці намагання в дійсність. „Національна проблема кадрів в Україні буде зокрема трудною, бо не слід забувати, що майже всі керівники советського випуску і їх національна свідомість невисока“ — сказав недавно один чужинець. Ми не схильні поділяти його песимізм. Ми знаємо, що молодь України не сприймає всі наміри Москви залюбки. Якщо так, то не весь московський духовий харч повністю стравлений. Це певне. На це твердження дозволяють нам голоси київської преси. Заклики до молоді виїжджати добровільно два роки тому на т. зв. цілинні землі, а тепер так само добровільно покидати десятирічки й ВУЗ-и, щоб йти на працю в шахти, не скінчилися успіхом. І то в самому комсомолі, себто твердині советського методу виховання молоді. Щойно тоді дійшло до насильних вивозів у пустелі Азії чи на шахтарські роботи.

Цю проблему примусової праці учнівської молоді України поставлено також перед з'їздом учителів України перед початком навчального року. Клався тиск на кожного вчителя, що його завданням є виробити якнайбільше трудоднів у сусідньому колгоспі чи підприємстві. Коли взяти під увагу, що в минулому шкільному році учні України виробили кілька мільйонів трудоднів фізичної праці, не перериваючи шкільних зайнять, то можна уявити, якого надшчерблення зазнало навчання учнів. Коли ж зважити, що все економічне планування робиться в Москві і за ним встановлюються республіканські бюджети, стає наглядним, якого матеріального визиску прагне советський режим.

Однак ні на хвилину не треба вірити, що тільки матеріальні моменти брались до уваги, коли плянувальні комісії Москви накидали насильне

притягування української молоді до праці поза школою. Основна мета — це духове вихолощення молоді. Засобом цього є відібрання в неї всього її вільного часу, постійне навантаження її фізичною роботою, аж до виснаження. Найспокійніше з тією людиною, яка не хоче нічого, лише хвилину, щоб відпочити!

Що молодь в Україні перевантажена фізичною працею, про це говорить сама преса. Але преса не говорить, чи досягнуто советський метод виховання. Це доводиться нам стверджувати самим у контактах із советськими туристами, що від минулого року почали прибувати в Західню Європу. При цьому не треба забувати, що кандидатів на виїзд закордон, ще перед тим, як вони попадуть на остаточну листу тих, що виїжджають, кілька разів пересівають через партійні сита. Ось один епізод.

Український студент в Парижі мав нагоду кілька днів перебувати в одній групі советських туристів. Розмови мали характер повного довіря, і було прохання не подавати їхнього змісту, ані прізвиськ туристів. З цих розмов видно, що молодь в Україні розуміє, що її підготовують брехнею, що за кордонами Советського Союзу існує інший світ, де свобода людини не є пустою фразою, що добробут людей у Західній Європі перевищує добробут людей в СРСР. Були випадки, коли загонисті туристи намагались переконати нашого студента про вищість Сов. Союзу над Заходом, тоді інші відвертались, або відходили геть.

Це дозволяє нам бути оптимістами, не забуваючи, однак, що співрозмовці нашого студента були двох видів: ті, що намагались переконати, і ті, що відвертались. При цьому всі були пересіяні два рази (перший список кандидатів на туристів у „гнилу“ Європу устійнювали місцеві профспілки, він відходив до „туристичного“ центрального комітету в Москві, де затверджувався остаточний список).

Справжнє обличчя молоді виявиться тоді, коли вона почує заклик стати на оборону своєї батьківщини, як це зробила польська і мадярська молодь.

В. Михальчук
(„Смолоскип“)

Роман ЛИСНЯК

ПАРАДОКС СВОБОДИ

Ніна закінчила "гайскул" і вступила до каледжу. Вона була захоплена життям студентки каледжу. Тепер вона могла вже ходити туди, куди перед тим не дозволяли її батьки, могла вільно вибирати своїх друзів, свій одяг, форму своєї зачіски. Коротко — вона любила свободу. Молодь любить свободу. Чи тільки молодь?

Немає найменшого сумніву, що свобода — вільність — одна з найбільших дорогоцінностей людини. Чоловіки плачуть її з усією силою їхнього духа. Жінки люблять її більше від життя. Нації встають із свободою; падають, коли вона придушена. Тирани гралися із свободою і за це нераз мусіли відчувати холодне залізо її захисників. Провадилися і провадяться війни, щоб здобути або удержати її. Люди, що борються і здобувають її для других, рахуються найбільшими героями світу. Ми гордимся Шевченком, схиляємося перед Вашингтоном. Ми навіть робимо символ із традиційного характеру Вільгельма Телла. Ми всі любимо дядька Тома за його декларацію свободи духа перед своїм власним Сімоном Легрі.

Свобода у всіх своїх формах є найціннішим здобутком людини. Ми шануємо людей, які звільняють нас від важкої праці — винахідників, людей, які звільняють нас від незнання — науковців, людей, які дають нам вільність від болю — лікарів.

У свободі нації досягають вершин свого розвитку, як, наприклад, греки під Термопілами, і в їхній золотій ері. Люди, інспіровані свободою, творять великі літератури, відкривають нові горизонти світу. За свободу люди радо вмирають смертю мучеників.

Коли Св. Павло глянув на християнство і порівняв його з юдаїзмом його днів, що було повне заборон і дрібних, прикрих законів, то він гордо говорив про свободу Христа. Св. Павло був надзвичайно задоволений свободою, що її приніс Христос — вільністю від невільництва, від кайданів расового і класового упередження, від винности гріха, що стояв проти людськості, від дрібних і тяжких церемоній та обмежуючих законів жидівського народу.

Помимо всього сказаного, найбільшим парадоксом свободи є те, що вона зв'язана до купи і утримувана ЗАКОНОМ. Найвільнішою людиною є та людина, яка з власної волі підпорядковується законові. Найвільніші нації люблять і старанно охороняють свої закони. Дуже тяжко схопити одною фразою поняття вільної людини, але можна сказати: найвільнішою людиною є людина, найбільш зв'язана законами. Це саме стосується і до націй: найвільнішою нацією є нація з найкомплектнішою системою легальних заборон.

Я виключаю всяке жонглювання фразами й надуживання логіки читачів зі свого боку, а тільки стверджую один з найбільш парадоксальних і в той же час конечних факторів у світі.

Якби я мав подати ілюстрацію поєднання свободи і дотримання закону, я взяв би приклад

славного тенісиста. Він має вільність руху. Його біг з лінії сервування під сітку, стрибки в повітря майже разом із тенісовим м'ячем, певний удар, точність адресування м'яча — все це зроблене легкими, невимушеними рухами птаха. Тепер питання: яким способом здобув цей тенісовий грач досконалу свободу рухів на корті, як дійшов він до такого вільного показу свого вміння? Відповідь проста: пристосуванням і дотриманням ЗАКОНІВ тенісу і здоров'я. Він невтомно вправлявся під наглядом професійного майстра, що кидав м'ячі до нього з кожного можливого кута, він вивчив все про теніс, він досконало опанував принципи подачі, бігу і стинки. Лікарі та тренери навчили його законів фізичних вправ і здоров'я та способу утримання себе в найкращій формі. Під час сезону турнірів він вчасно лягав спати, не курив і не вживав алкоголю. Коли інші виходили на корт і безцільно били м'яч, він уважно студіював закони гри і власний стан, аж доки вони не стали частиною його природи, а він не став контрольованим втіленням всіх правил досконалого атлета й тенісиста. Всі ті, що ніколи не знали чи не зважали на закони тенісу, напевно є причиною агонії в своїх партнерів.

Або берімо ще кілька прикладів: славного польського піаніста Падеревського, що своїм турне по Америці прихилив останню до Польщі. Він не тільки сідав за піаніно і з несподіваного Божого дару грав. Він присвячував години й дні для вправ і бездоганного опанування техніки піаніста. І тільки тоді, коли він віддав себе майстрам і законам, пальці Падеревського бігали, як живе срібло, коли він грав хвилинний Вальс Шопена за 45 секунд.

Ми часто чуємо, що генії не дотримуються законів, і це якраз те, що робить їх геніями. Таке твердження є нічим іншим, як дешевим виправданням лінивих малярів, що не хочуть навчитися малярства, і музик, для яких вивчення гармонії і контрапункту є непоборною проблемою. Генії, по-моєму, творять нові системи законів, які звичайно набагато трудніші від тих, що існували. Вони можуть змінити або модифікувати старі закони для удосконалення їх мистецтв. Дебюсі змінив закони стандартної гармонії і при цьому зробив музику складнішою й трудною. Адже його "Перемога Фауни" складніша, ніж будь-яка із симфоній Бетговена. Американець Гершвін тільки додав нові речі до джазу, але він узяв просту й легку до виконання форму і зробив її музично законною, складною і майже класичною у відомій "Рапсодії ін Блу" та його пізніших композиціях. Геній не нищить чи ігнорує закони — він творить нові й трудніші. Цікаво зауважити, що всі велетні мистецтва пробували зробити закони їхнього фаху найтруднішими. Великі малярі роками працювали над новими комбінаціями кольорів, або над новими й кращими законами перспективи. Великі поети спеціально присвячують багато уваги писанню сонетів, бо закони сонету настільки важкі, що

Леонід ПАВЛИК

Зустріч

— Так, так, тепер я цілком добре пригадую вас, — говорив священник, міцно стискаючи руку мого приятеля. — А признайтесь, окли ми вперше зустрілись в Європі, ви ніколи не думали, що ми колись зустрінемося в Канаді. Все в руках Божих, та і я сам, правду кажучи, не думав, що побачу вас знову. Занадто великі хуртовини переніс наш народ у той травневий місяць, заразу ж по закінченні війни” — продовжував священник, все ще тримаючи руку мого приятеля.

— Так, панотче, — відказав Микола, — занадто великі хуртовини для травня, занадто великі лихоліття, якраз тоді, коли ввесь світ святкував кінець війни. Час пливе, багато що вже забулось, але нашу зустріч я не забуду ніколи”.

Минуло декілька днів після цієї розмови, і одного разу, коли за вікнами завивав сердитий канадський вітер, а в відкритій печі тепло потріскували березові дрова, я спитав Миколу про цю зустріч з канадським священником.

— Бачиш, — сказав він, вмощуючись зручніше в кріслі, — це була не цілком звичайна зустріч. Ця зустріч, якщо взяти до уваги мої тодішні погляди і виховання, зробила радикальний поворот в моєму житті, і якщо я сьогодні українець не тільки з походження, але й світоглядом, то лише завдяки тій зустрічі.

Я знаю, що ти готовий заперечити, бо знаєш мене давно; говорили ми з тобою завжди по-українському, співали українських пісень, писались в документах українцями, знали про козаків, розуміли, що росіяни або поляки — це щось інше. Але всього цього замало. Щоб відчувати себе повноцінним членом свого народу, треба відчутти голос крові в собі самому, можливо я це окреслюю не так, як треба, але в тій зустрічі я відчув щось таке, що сказало мені: — „Це твій брат”.

Це трапилось одного травневого ранку 1945 року, в перший день капітуляції Німеччини.

В цей день на шосе, що веде з Бремену до Гамбургу, йшло двоє людей — я й Сергій. Я ніс на плечах два наплечники і підтримував однією рукою Сергія, який обережно ступав на поранену ногу, налягаючи всім тілом на рогаčku, вирізану з дерева. Рана була ще досить свіжа, відламок

бомби ранив його ногу вище коліна, але, на щастя, кістка була ціла. З-під биндажу виднілась чорна, що запеклася, кров. Ми говорили про Гамбург, як про щось надзвичайно далеке, і це ще більше підкреслювало повільність нашого руху.

Щоб відігнати думки від цього, я намічав об'єкти на дорозі і говорив Сергієві, що ось дійдемо до того дерева і відпочинемо. Так ішли ми до полудня. Голод давав себе відчутти, і коли я залишав Сергія біля якогось дерева при дорозі, щоб зайти до бауера і попрохати хліба, він завжди благаючи дивився на мене, мов болячись, що я його лишу. Коли сонце звернуло на полудень, ми зійшли з дороги, щоб відпочити, поїсти і перев'язати Сергієві ногу.

Не треба згадувати, як смакував той чорний німецький хліб з водою; мені здавалося, що я міг би з'їсти його безмежну кількість.

Відпочивши, я почав зав'язувати Сергієву ногу. Біля нас проїхав джип, у якому сидів англійський офіцер. Проминувши нас, авто раптом затрималось, зробило задній хід і, висівши з нього, до нас підійшов офіцер. Він мовчки запалив цигарку і знаками дав зрозуміти нам, що хоче нас підвезти.

Я заспішив, почав збирати речі, поханцем биндувати Сергієву ногу, потім кинув, вирішивши, що зав'яжу по дорозі.

Я бачив, який радий був Сергій з цієї нагоди під'їхати. — „Швидше, Миколо, бо ще не счоче почекати” — сказав він, і в цей момент я відчув чийсь руку на плечі. Озирнувшись, я побачив видожене від здивування обличчя офіцера і щось дивне було в його очах.

— Не поспішайте, — сказав він українською мовою, — я почекаю. Потім сам нагнувся і почав зав'язувати Сергієву ногу. Він стояв на колінах поруч зі мною і на його плечі я прочитав „Canada”. Але чому українська мова?

Наче блискавка майнула в мене думка:

Більшовик в англійській уніформі!

Звівшись на рівні ноги, я сказав:

— Ми не їдемо з вами. Можете стріляти нас тут! Не робіть здивованого виразу — я знаю, що ви більшовик, тільки одягли англійську уніформу.

Офіцер розгубився, але швидко зорієнтувався в чому справа, засміявся й сказав:

— Я не більшовик, я українець з Канади. Нас в Канаді багато. І вас не покину, а підвезу аж так далеко, як зможу. Куди ви йдете?

— Ми їдемо до Гамбургу, — сказав я, — але все одно я вам не вірю.

— Не знаю, чим я можу вас переконати, але якщо ви не хочете їхати зі мною, то йдіть собі, але хай ваш товариш їде, бо йому тяжко йти...

— З вами не поїду, — сказав Сергій, — якщо ви більшовик, то стріляйте нас тут, якщо ж ні, то їдьте своєю дорогою.

В цей час над'їхало вантажне авто з вояками і зупинилось біля нас. З авто посипались якісь

тільки небагатьом вдалось дійти до досконалости. Великі атлети стараються встановити нові рекорди, які змусять їх наслідників до інтенсивнішого тренінгу і до вдосконалення техніки. Великий бігун на довгу віддаль вчорашніх днів — фінець Нурмі — сьогодні навіть не здобув би одного з перших місць у своїй конкуренції. Паганіні писав композиції для скрипки такі трудні, що їх ніхто — крім нього — думав він, не зможе виконати. Він майже доказав це. Малі люди вибирають легкий шлях; генії, коли не можуть знайти трудних шляхів — творять їх.

жарту англійською мовою, з яких я зрозумів тільки „джерман капут“. Вони вважали нас за німців. Але зауваживши закривавлену пов'язку на Сергієвій нозі, вояки перестали жартувати. Закривавлений бандаж має якийсь магічний вплив на вояків, мені здається, що спільна доля вояка в таких випадках робить вояків усього світу солідарними.

— Як хочете, — сказав офіцер і пішов до авта. Проходячи поміж вояків, він сказав їм також по-українському:

— То не німці, то українці...

Як часом у спокійний літній день набіжить вітерець, зашелестить листям і заколихає гіллям, так зашелестів шепіт між вояками. Вони почали зіскакувати з авта і щільним кільцем обступили нас, мовчки розглядаючи, немов не вірячи своїм очам.

Та враз їх руки забігали по кишенях, з'явилися цигарети, гроші, шоколада, вони мовчки запихали все це в наші кишені, при чому якимось випрошуче, співчутливо дивилися на нас.

Доки ми були зайняті з вояками, підїхало ще одне авто і з нього вийшов священик. Поговоривши з офіцером, він підійшов до нас.

— Слава Ісусу Христу! — сказав він, протягаючи нам руку. Я не знав, що маю відповісти, і

мовчки потиснув його руку. — Знаю, знаю, ви думаєте, що ми більшовики, мені сказав сотник. Ви помиляєтесь, — ми українці з Канади. Оце зібрались з усіх частин, що стоять тут, і їдемо на богослуження. Якої ви віри? — Православні — сказав я. — Я також православний священик, і прошу вас поїхати з нами, це по дорозі. Ми хочемо подякувати Богові за те, що скінчилась війна і просити Його за Україну, яка ще й зараз терпить під більшовиками.

Це розвіяло наше вагання. Офіцер забрав Сергія у свій джип, я всівся до вояків, і шоссе зашуміло під колесами авт.

Не можу тобі передати, що відчув я під час богослуження. Це була перша Служба Божа у моєму житті.

Я стояв на колінах, вдивлявся у обличчя вояків, бачив віру в їх очах, вони стали до болю рідні й близькі мені, і коли при кінці всі хором заспівали „Боже великий, єдиний, нам Україну храни“ — я відчув, як зникає моя окремішність, я втратив почуття відчуженості, все злилося в якусь спільність, я не зауважив сліз, що текли по моїх щоках. В цей час я був певний, що бачу Бога, який слухає нашу молитву, бачу свій край і, наслідуючи вояків, перший раз осинив себе хрестом.

КРАЇНИ НАШОГО ПОСЕЛЕННЯ

СОНЯЧНА АВСТРАЛІЯ

(Від нашого кореспондента)

Австралія — країна, про яку нас вчили колись в школі. Країна, здавалося на кінці світу, де крім качконоса, ехидної та кенгуру немає нічого цікавого.

І ось тепер сім років у цій, для інших і досі малознаній, країні. Сім довгих і разом з тим коротких років.

Напередодні олімпійських ігор, австралійська держава намагалася всіма способами познайомити світ із своїми набутками, намагалася привабити якнайбільше глядачів. Є надія на збільшення числа туристів, бо досі сюди їхало дуже мало.

Мимоволі згадується перше знайомство з цією країною сім років тому.

Всіх емігрантів тоді определяли по таборах, що складалися з довгих бляшаних бараків. Вже з перших днів кожен міняв думку про цю „гарячу країну“, особливо коли це була зима. Назагал багатьом клімат не подобається — нарікають, що поганий на здоров'я, особливо ті, що мають ревматизм. Але все це старші, молодша генерація швидко пристосувалася і до гарячих літніх днів, і до раптових змін температури, до холодних пронизливих вітрів і дощу, що особливо набридають взимку. Про погоду тут важко сказати щось день наперед, чи й навіть у той самий день.

Проїшли два роки контракту, які кожен провів залежно від знання мови, спритності і щастя. Більшість виконувала фізичну роботу — з лопатою, або на фабриці. Багато родин було розкида-

но в різні міста. Та пройшло два роки, кінчився контракт і — вільному воля.

Старшим людям, що не знають англійської мови, скрізь одна доля — праця тяжча і менш оплачена. Молодь пішла в різні вечірні школи і можливості її багато кращі.

Наші люди кинулися купувати землю, переважно пустирі, яких тут досить. Рідко хто купував будинок (звичайно старий). І от за декілька років повстали нові селища, нові передмістя. Звичайно вигляд хати залежить від того, хто її будував. Є модерні, ніяк не гірші від тих, що роблять будівельні фірми, а якість матеріялу часто переважає, є й звичайні хати. Коли наші люди сходилися, розмова завжди йшла про будівництво (чоловіки) та про фарбування (жінки).

Будують хати залежно від ґрунту: кам'яні (в Сідней, Аделаїді) або дерев'яні (більше в Мельборні). Дерев'яна хата знадвору оббита шліфованими дошками впоперек, які потім фарбують, а всередині — гіпсовими плитами, що теж фарбуються.

За кілька років провели воду, потім світло, помалу роблять дороги.

Але й ця тяжка доба будівництва для більшості минула, або майже минає. Люди помаленьку „вбиваються в колодочки“, купують меблі, килими, машини для прання, автомашини. Молодші, за австралійським звичаєм, їдуть на Різдво кудись на відпочинок.

В нас на південному Саншайні австралійських

родин лиш декілька, а то все емігранти: українці, поляки, італійці, балтійці, німці. Крамниць 7, з них одна австралійська. В усіх можна порозумітися своєю мовою, або німецькою. Є недільна українська школа. Будують український дім, великий, кам'яний, що незабаром буде закінчений. Саншайн — це передмістя Мельборну (11 миль від центру). Таких передмість з емігрантами багато, а 5 років тому це був степ. Стара частина передмістя лишилась трохи оддалік (у Саншайні, через річку). Кожен господар будує поруч хати гараж. Перед хатою заводять травник і квіти, за хатою — обов'язково город чи садок. Такі рослини як картопля, буряк, капуста — садять круглий рік, хоч узимку ярина росте багато повільніше і якість її гірша.

Найбільше українців у Сідней (біля 4-5 тис.), Мельборні (3 тис.), далі йде Аделаїда, Брізбан, Перт. Найбільш зорганізоване українське життя в Мельборні.

За цих декілька років австралійці змушені були змінити свою думку про новоприбулих і їх ставлення до нас тепер багато приязніше. З обшарпаних і голодних емігрантів наші люди перетворилися в роботящих господарів, людей з традиціями і культурою.

Вплив емігрантів відчувається скрізь: стали модними європейська музика, зачіска, одяг, їжа і багато іншого.

А все ж багато земляків сумують за своїм рідним, якого тут мало, мало. І часто мріють про Америку (дехто виїжджає, або чекає на чергу), бо, мовляв, там багато наших людей з'їхалося і культурне життя там більш розвинене.

Чи ж справді Австралія така, якою намагається себе рекламувати? Звичайно, в кожній рекламі є перебільшення, але було б великою помилкою думати, що Австралія — це лише країна, де живуть чорні, де багато степу, багато овець. Всі наші люди так уявляли собі цю країну перед приїздом сюди і мусіли змінити думку, бо це країна великого розвитку, всіх модерних досягнень і, насамперед, країна великого майбутнього.

Які тут краєвиди? Любіших від українських немає, але й тут є своєрідні дуже гарні місця. Є гористий рудий степ, по якому купками де-не-де стоять дерева, він тягнеться на сотні миль, і даремно спинятися, шукати тут зеленої трави чи тіні для відпочинку. Але є тут і чудові гори, долини, затоки, чудовий берег океану.

Я бачила Сідней, що розположений між затоками, і враження лишилось незабутнє.

В Австралії всі міста мають широкі й чисті вулиці. Ніде сміття на вулицю не викидають, як це писалось про Америку.

Одного разу ОДУМ зорганізував прогулянку в гори „Донна Бунг“. Забулося, що це Австралія. Навколо сніг. Такий рідний, дорогий сніг. Ліпили бабусь, грали в сніжки, зовсім як дома.

Зимом багато австралійців робить прогулянки в гори.

О. Ткач

Рецензія

В далекій гавані

(Ігор Качуровський. „В далекій гавані“. Видання Об'єднання українських письменників „Слово“, 1956 р.).

Так, як у малярстві бачимо вправний пензель пейзажиста, баталіста, портретиста, так, як розрізняємо класичні, народні і модерні тони музики, поетичне мистецтво має свої профілі, один з яких превалює в творчості поета.

Ігор Качуровський насамперед лірик, при чому лірик високої душевної наснаги. Кожен рядок у нього — скалка почуттів і разом філігранна викінченість глибоко пережитого й продуманого.

Поет служить вічній істині, відкидаючи все дріб'язкове, буденне, скороминувле.

Я нічого в руках не маю,
Спогад мій я незримо несу.
Все стрічаю і все минаю.
Зберігаю лише красу.

Для Качуровського поезія не розвага, а суть і рація існування.

Пройди усі шляхи, що має їх життя.
Хай будуть мрії там, любов і забуття,
І неблаганна сталь блискучого багнета,
І тільки не забудь згадати на путі,
Що поміж днів твоїх не втрачені лиш ті,
Коли ти написав бодай рядок сонета.

Нерідко поети засліплені саявом власної духовості. Істотна їх риса — егоцентризм, себто їм важко визнати перевагу чужих критеріїв, чужого вирішального впливу. Качуровський цієї риси, на щастя, не має. Яку ж запашну квітку вплив він у вінок на могилу померлого Кнута Гамсуна:

...Та перед цими фантомами меркне і блідне
Власна любов, почуттів нерозділених вияв —
Ніби якесь неістотне, мілке і безслідне
Те, що в житті відчував я, і думав, і мріяв.
Там, де, зникаючи, губляться давність і дальність,
Наче крізь скло голубої норвезької криги,
Бачу я душу мою крізь прочитані книги —
І в нереальнім найвищу знаходжу реальність.

Можна закинути Качуровському занепадницькі настрої. Він пише, наприклад:

Хай щогли снять про неозору путь,
Нехай дзвенять напружені канати —
Мені в житті нема на що чекати:
Ні я не жду, ані мене не ждуть.

І ще:

Я чую: серце стишило биття,
Бож тьма і холод — це найліпші ліки.
Лишити все і відійти б навки
У ніч, у порожнечу, в небуття...

Та подібні настрої переплітаються з іншими, цілком відмінними:

Життя! Життя буяє скрізь,
І навіть дереву сухому
Сьогодні сниться, що на ньому
Галузки мертві розвилися.

Тут саме та надія, яка „вмирає пізніше за людину“. Тут ствердження принципу внутрішньої одноцільності, не захитаної найбільшою трагедією.

Скажемо відверто: поетові-емігрантові трудно збе-

НАШІ ВТРАТИ

ОЛЕКСАНДР КИРИЧЕНКО

На порозі біжучого року відійшов від нас у розквіті життя один з чільних представників одумівського руху в Америці, його пер-

ший організатор в Трентоні, людина великої культури та незвичай-

ної скромності — Олександр Григорович Кириченко.

Покійний народився 1-го березня 1922 р. на мальовничій Полтавщині. Але молодість його була нерадісна. Суцільна колективізація села, руйнування особистого господарства примусили чуйного юнака ще болючіше відчувати несправедливість, насильство, вбогість. Мабуть та невідрадість селянського життя, завершена тяжкою долею мандрівника-емігранта, навіки прив'язала його до журливої, але прекрасної української пісні. Маючи від природи прекрасний голос, він в сумні і в веселі хвилини звертався завжди до пісні.

А тепер все пройшло, все минуло,
Чорна хмара кругом залягла.
І на горі синам України
Злая доля у гості прийшла.

В 1937 році родину Кириченків спіткало велике лихо, що перекреслило всі молодечі пляни Олександра та скерувало його на шлях безрадісного, але благородного, в ім'я любови до свого краю, мандрування. Глупої осінньої ночі НКВД виволокло з хати, як українського буржуазного націоналіста, батька Олександра — Григорія. Від тієї пам'ятної ночі аж до смерті Олександр вже не міг побачити батька — і лише невеличке фото, з яким він не розлучався ніколи, пригаду-

вало йому про так рано втрачену дорогу для нього людину.

В 1940 році Олександр блискуче закінчив десятилітку — і тут ще зайвий раз зустрівся із советською „справедливістю”. Маючи атестат відмінника, він, як син репресованого, не зміг вступити до бажаного інституту. Всі широко відчиняли йому двері, дивлячись на його шкільне свідоцтво, але зиркнувши на невеличку замітку особливого відділу, поспішали його позбутись. З великими труднощами вступив він в один з технічних інститутів Харкова, де на другому році війна скінчила науку.

В 1943 році військова завірюха занесла Кириченків на чужину, в Німеччину. Спочатку Олександр працював на фабриці, а з прибуттям американців перейшов до табору у Фюсені, де згуртував біля себе більш як тисячу українців зі сходу, яким загрожувала репатріація.

Ці чорні часи розпуки та непевності, часи страхітливих ночей по лісах та напівголодного, тремтливого, мов лихоманка, життя удень, часи зв'язного полювання на безборонну, зацьковану, обдерту, знесилену людину — ніколи не зітруться з пам'яті у тих, що їх пережили. Ті люди через покоління передадуть прокляття тим, що за ними полювали та безмежну подяку тій горстці хоробрих людей, які їх ви-

В ДАЛЕКІЙ ГАВАНІ

(Закінчення зі стор. 21-ої)

регти постійний оптимізм, бо ж умови еміграційного існування, за рідкими винятками, абсолютно не сприяють бадьорим мотивам. Не лише себе мав на увазі поет, пишучи такі рядки:

Куди ж це я їду? Невже нема доріг,
Щоб їхній жаж і бруд вигнання не стеріг?
Щоб долю оминуть жебрацьку і собаку?
Чи, може, я тепер своє майбутнє бачу?
І через кілька літ, можливо, це мені
Отак судилося лежати в бур'яні?

А тоді знову бадьорий контраст: Тож не жахаймось і ми, що довкола провалля і гори, Що на поверхні життя — бридкі, осоружні потвори. Битва кривава триває в глибинах таємних і чорних, Зброя, здобута в бою, не схибить в руках непоборних.

Майбутній дослідник творчості українських еміграційних літераторів виправдає ці зриви й належно оцінить зрештою відпорну натуру мистця, що після цілоденної виснажливої праці ще знаходив бажання віддаватися творчості, обдаровуючи духовими цінностями байдужий до його долі еміграційний загаль.

З боку формального Качуровському майже нема чого закинути. Він досконало володіє технічними засобами поезії, він аж надто вимогливий до самого себе і не випустить у світ сирого, поспішно обробленого матеріалу. Правда, іноді, в шуканнях кращого ви-

слову думки, Качуровський розгублюється й замінює більше вдале менше вдалим. Нам відомо, наприклад, що третя строфа поезії “Без присвяти” спочатку мала такий варіант:

Адже в серце без стуку заходить любов,
Як дикунка, незвична до чемности.

Качуровський замінив цей варіант іншим:

Адже в серце без стуку заходить любов,
Що незвична до зайвої чемности.

І на цьому строфа прогала, бо ж замість колоритного образу “дикунка”, прийшло невиразне “що не звична”, та ще й “до зайвої”, наче поняття “чемність” можна розглядати з точки зору зайвості і не зайвості.

Український читач у своїй масі, на жаль, не цікавиться поезією. Він вважає, що поезія — специфічна сфера “для вибраних”, а тим часом усі молитви, пісні, народні приказки, загально-відомі гасла походять з поетичної творчості. Короткий вірш, по своїй силі, іноді дорівнює багатосторінковому оповіданню.

Качуровський серед поетів-емігрантів займає одно з перших місць, і його талановиту книжку ми радимо перечитати всім, хто не втратить цікавості й любови до рідної літератури. Ця книжка, без сумніву, задовольнить навіть вибагливого читача.

Технічне оформлення видання, до якого доклало старань видавництво “Перемога” в Буенос-Айресі, дуже дбайливе. Гарний друк, гарний папір і приємна, відповідна назві книжки, вінетка на обкладинці — вдумливої малярки Валерії Гутник.

Анатоль Галан.

зволюли. Серед тих небагатьох людей, які з ризиком для власного життя ставали у двобій з людоловами та організували успішний спротив танкам, кулеметам та слюзоточивим газам — був покійний Олександр Кириченко.

Хай у цю хвилину не десятки, а сотні свідків тяжкої фюсенської трагедії — де б вони тепер не перебували — у Австралії, Канаді, Америці, чи в Парагваю — воскресять у пам'яті той день, коли тоді ще майже нікому невідомий двадцятиріхрічний юнак перекричав дезорганізовану смертельним жахом юрбу, примусив її слухатися його наказів і цим уникнути репатріації.

З 1945 до 1949 р. Олександр регулярно обирався до таборової ради, де завжди обстоював інтереси більшості таборян, за що придбав собі велику пошану співмешканців.

В період переселення — Олександр, дякуючи своїм дружнім зв'язкам з еміграційною владою, допомагав не одному безнадійному скитальцеві вирватися з тяжкого таборового животіння за океан. Лише тоді, як майже весь табір роз'їхався по різних країнах, він переїхав до Америки. Поселився з родиною в Трентоні, став ініціатором заснування ОДУМ-у та всестороннім громадським діячем. Все американське життя Олександра було пов'язане з працею демократичної молоді, яку він шанував і гордився якою.

В особі Олександра Кириченка демократична суспільність втратила свого великого бійця, якого тяжко заступити.

За своє коротке, але гідне наслідування життя, Олександр досяг найбільшої винагороди на землі — любови та пошани до себе.

Пройшовши шлях від Бухарешту до Нью-Йорку, він лишився вірний своїй рідній землі, і всі, хто його знали, скажуть про нього словами пісні, яку він часто співав:

Як хто пита, яким він був собою,
Ви їм скажіть — його любили всі.
М. П.

Висловлюємо глибоке співчуття родинам Борисенко та Кириченко з приводу смерті їхнього сина, а нашого найбільшого Друга і Приятеля, зразкового члена ОДУМ-у й довголітнього голови філії в Трентоні

ОЛЕКСАНДРА КИРИЧЕНКА,

що наступила 7-го грудня 1956 р. в Трентоні, Нью Джерсі, США.

Головна Управа
ОДУМ у США

БОРИС РУДАЙ

Філія ОДУМ в Бофало, Н. Й., ділиться сумною вісткою, що 7 жовтня м. р. трагічно згинув один з найприкладніших членів філії, неза-

мінний друг і чесний громадянин
БОРИС РУДАЙ.

Покійний народився 1 березня 1936 р. в Україні, де й провів свої

дитячі роки. В 1953 році приїхав разом з батьками до США з Бельгії. Хоч більшу частину свого життя провів на еміграції, проте був свідомим українцем і сміливим її оборонцем. Не дивлячись на свій молодий вік, був активний у громадських справах, зокрема в ОДУМ-і, де всі обов'язки, покладені на нього, виконував своєчасно і сумлінно.

Тіло Бориса було знайдене в неділю рано біля українського дому „Дніпро“, де останньої ночі була забава. Винуватець злочину лишається тимчасом невідомим.

Покійний залишив у смутку батька, матір, двох братів і двох сестер.

Похоронений був 11 жовтня. Похорону і заупокійну Службу Божу відправив о. Федяк з Гамільтону, Канада. В останню дорогу покійного супроводило численне громадянство, зокрема одумівці. Домовину несли його друзі. На могилу складено багато квітів та вінків від родини покійного, його товаришів і від деяких організацій.

Хай смерть, що прийшла в таємних обставинах, буде пересторогою для його товаришів.

Спи, дорогий друже. Хай вільна американська земля буде тобі легкою, а ми тебе не забудемо.

П. М.

Вислови минулого року

- Вміння дійти до краю без утягнення в війну — це необхідне мистецтво.

Даллес.

- Советський Союз міг би виробляти найжахливішу зброю, але він не хоче.

Др. Джонсон, Декан
Кентерберійський.

- Ми дуже вразливі гості і не хотіли б створювати нашим господарям труднощі.

Микита Хрущов.

- Я шукатиму всякого додаткового доказу, щоб ствердити висновки, до яких я вже прийшов.

Г. Молсон, британський
парламентарний секретар.

- Американці рідко коли залишають бізнес. Вони або натягують ноги, або стрибають з вікна.

Проф. А. Л. Гутгарт.

- Чим більше я думаю про латину, тим легше мені зрозуміти, чому завалилася Римська імперія.

Лорд Дербі.

- Особи, що мають вищі прибутки, мають більшу витрачальну спроможність, ніж ті, що мають менші прибутки.

Британський профспілковий
звіт про економічну ситуацію.

- Я не можу віддати себе комплектно ніякій дівчині. Ви також маєте цю можливість.

Ліберасі.

- Мені подобаються мужчини з поезією, але я не люблю поетів.

Мерлін Монро.

- В остаточному рахунку вільна людина завжди виграє; але тільки тоді, коли вона підводиться своєчасно.

Сір Антоні Іден.

- Прем'єр міністр, пан Стридом, є сувереном в тому сенсі, що він одержує свої повновласти від Бога. Він лише послуговується парламентом для ствердження своєї легальності.

Проф. Г. Штраусс.

- Моїм стремлінням завжди було бути повноцінною американською дівчиною. Беті Гребл.

- Я є тільки звичайна советська людина, поставлена на цей пост.

Прем'єр Булганін.

- Дивлення в телескоп є один з найневдячніших способів проведення часу.

Королівський астроном.

- Сталін уписав своє ім'я в історію. Забагато доброго сказано було про нього. Нема потреби говорити більше.

Анастас Мікоян.

- Пан Маленков є такого типу індивідуальність, що у вільному суспільстві міг би бути прекрасним виборчим кандидатом.

Морган Філліпс, секретар британської робітничої партії.

- Кожен з нас, боронячи свою нафту, готовий запалити весь Середній Схід.

Прем'єр Моллет.

- Російський комунізм є нелегальною дитиною Карла Маркса і Катерини Великої.

Лорд Етлі.

- Кожен намагається продати мені морські бази.

Лорд Монтбаттен.

- Коли я думаю про членів уряду, відповідальних за фінансову політику, мені хотілося б узяти дерев'яний молоток і добре стукнути по їх головах.

Пані Ірена Вард, член парламенту.

- Я впроваджую сексуальність в Ромео і Джулієту.

Роберт Гелпман.

- Недобре закривати очі й казати тричі вдень, після кожної страви, що англійці найліпші, і надягтися, що так воно й є.

Герцог Единбургський.

- Я радий, що це скінчилося. Це справді було весіллячко...

Джон Келлі (батько принцеси Гріс).

- Арогантність все ще є професійною хворобою правителів.

Вальтер Елліот, член парламенту.

- Нагородою прогресу є клопіт.

Чарльз Вілсон, американський міністр оборони.

- Мені здається, що громадянство не уявляє, до якої міри кошти вмирання узалежнені від коштів проживання.

В. Дюргем Кенон, президент британського об'єднання погребників.

- Англія не почне війни, французи не бажать її, німці на неї неспроможні.

Прем'єр Булганін.

- Я — за консерватів.

Микита Хрущов.

ОДЯГ НАШИХ ДНІВ

Мистецтво одягатися

У Римі зустрічаються моди і стилі одягу всього світу — від англійських чоловічих костюмів, парижських капелюшків у вигляді грибамухомора, до яскравих халатів індусів і довгих квітчастих шовкових суконь турчанок.

Знавці стверджують, що італійці в ділянці мод та мистецтва одягатися зовсім не поступаються перед французами. І справді, багато молодих італійок по вишуканості й різноманітності крою простих легких суконь, блузок і спідниць, вигадливих поясів, елегантних широких і вузьких пальто, різноманітного взуття тонкої роботи, — являють собою рідкої краси ходячі по вулицях моделі, якими може замилюватися будьякий художник.

Англійки, німки серед італійок здаються грубо вдягненими, з недостатнім смаком і вишуканістю.

(Особливо кидається в очі незграбне взуття в німок).

Вже років два в Італії найпоширенішим зразком зимового пальто (особливо в молоді всіх прошарків) є пів-пальто до колін — і вище колін, — що його звуть „Монтгомері”. Воно виглядає дуже просто, пряме, вільне, навмисне зроблене мішкуватим, з досить широкими рукавами і з великим капюшоном позаду, на зразок башлика. Спереду застіжки із шкіряного шнурика та дерев'яних або костяних продовговуватих гудзиків у формі човника. (Такі застіжки зустрічаються в спортових куртках і в жокеїв). Шийються вони з грубого, як покривало, вовняного матеріалу всіх кольорів. Часто підшивка буває іншого кольору. І взагалі, співвідношення кольору гудзиків, шнурків і обрамування башлика бувають

- Советська допомога дається не з шнурком, а з мотузом.

Віце-президент Ніксон.

- Це чарівно, коли мужчина знає, що жінка є жінка.

Гіна Лолобрігіда.

- Санітарні інспектори не менше незадоволені означенням інспектор, ніж означенням санітарний.

Лорд Конесфорд.

- Я не думаю, що Нассер бажає робити якийсь неспокій.

Лорд Стансгейт.

- Ми знаємо, як знищувати піратів.

Президент Нассер.

- Я є щось більше, ніж прем'єр міністер — ми діти індійської революції і її вогонь ще горить у наших жилах.

Прем'єр міністр Неру.

- дине правильне визначення смаку води є „мокра”.

Проф. Ю. Зоттерман.

- Загально кажучи, преса живе на нещастях.

Лорд Етлі.

- Чому люди повинні йти і платити гроші, щоб дивитися погані фільми, коли вони можуть бути вдома і дивитися погану телевізію задарма?

Сем Голдвін.

- В Лондоні більш ніж чверть мільйона молоді вважають Бетховена так само захоплюючим, як „рок енд ролл”.

Сір Малколм Серджент.

- Якщо жінка поводить як чоловік, чому вона не поводить-

ся, як добрий чоловік?

Пані Едіт Еванс.

- Війна — це дуже жорстока гра, але я думаю, що політика ще гірша.

Маршал Монтгомері.

- Більшість жінок намагаються змінити на свій лад чоловіка, а коли змінять, то не люблять його.

Марлена Дітріх.

- Советські війська... допомагають угорському народові відзискати незалежність від імперіалістів.

„Дейлі Воркер”, Лондон.

- Ми не є у війні з Єгиптом. Ми у збройному конфлікті.

Сір Антоні Іден.

- Я радий, що моя парафія не сягає Єгипту або Ізраїля. Дуже добре триматися здалеку.

Маршал Монтгомері.

- Це найчорніший день в історії Англії з часу Мюнхену — з тією різницею, що тоді ми мали телеграму з привітанням від Рузвельта.

Десмонд Донеллі, член парламенту.

- Я бачив людей комплектно вичерпаних наприкінці восьмигодинних зусиль уникнути роботи.

А. Спикмен, директор Британської Ради Продуктивності.

- Як прекрасно чути рикання британського лева, якщо це тільки на такий короткий час.

Лист до газети „Дейлі Телеграф”.

„АНДРІВСЬКИЙ ВЕЧІР” В ГАМІЛЬТОНІ

Заходами Управи місцевої філії ОДУМ в суботу, 15 грудня 1956 р. в залі Української Православної Громади відбувся „Андріївський вечір”.

Близько 150 молодих українців і українок прибуло на цю одумівську імпрезу. Молодь спішила масово прибути, бо це ж одна з тих святкових імпрез, яка пригадує живучій далеко поза межами рідного краю молоді світлі традиції нашого прадавнього минулого. Об'єднана в ОДУМ-і молодь щорічно влаштовує такі святкові імпрези ще й тому, що вибрала своїм патроном св. апостола Андрія Первозванного — основоположника християнської віри на українських землях.

Тому то одумівська молодь, влаштовуючи такі „Андріївські вечори”, може й не зовсім доцільно, але все ж утотожнює це ще дохристиянське молодече свято з своїм патроном і одноразово віддає шану й давнім прегарним молодечим традиціям і св. апостолу Андрію Первозванному.

Коротким вступним словом голови місцевої філії ОДУМ-у — І. Наливайка та молитвою, яку виголосив присутній отець прот. Василь Федак, почався цей вечір. Погостившись чаєм, присутні з надзвичайною увагою вислухали короткий, але цікавий і глибокозмистовний реферат о. прот. Василя Федака про виникнення, організацію і проведення цього молодечого Андріївського свята в давнину на рідних землях. Доповідач також пояснив символічне значення деяких, вживаних під час проведення цього свята, слів і термінів.

Розваговою частиною програми цього вечора провадив культ-освітній референт філії О. Денисенко.

Поряд з чисельними й різноманітними розваговими точками присутні мали нагоду уважно вислухати глибоко патріотичні поради для молоді „Українського Андрія”, а також із зацікавленням побачили відображені в пародійній формі на сцені (відіграла панна Зіна Роман та Ол. Денисенко) деякі сторони одумівського життя.

Весело, цікаво й святково провела молодь Гамільтону й околиць цю молодечу імпрезу, що скінчилася о год. 12.30 вночі гуртовим співом „Час додому, час...”.

В організації цього вечора взяли діяльну участь: Зіна Роман, Віра Чорненко; пані Лариса Остапович, Нюся Скрипник та О. Денисенко, Є. Криворучко, Ів. Гордієнко, Ів. Наливайко, І. Данилюк, В. Кириченко, Ів. Богданів та М. Козницький.

Хронікар.

зроблені з великим смаком. При цьому крій пальто цілковито однаковий для жінок і чоловіків (ними зараз завалені крамниці готового одягу. Поголовно всі студенти, школярі й діти від малого до великого з настиленням холодів одяглися в такі пальто). Кажуть, що пів-пальто такого крою під час війни носив узимку генерал Монтгомері. І зроблено воно було начебто за його малюнком і особистими вказівками. Але деякі називають цей крій „Айзенгауер”. Помилково це робиться, чи, можливо, і Айзенгауер під час війни в Європі носив таке ж пів-пальто?

Звичайно, є пальто дешеві, є й дорогі, зроблені з першоякісних матеріалів. Я бачив одну молоду італійку, що вийшла з люксового, великого авто. Вона мала на собі блакитні черевики на високих, дуже тоненьких французьких закаблуках, вузьку чорну шовкову сукню і блакитне півпальто „Монтгомері” наопах з білими шнурками і підшите білосніжним хутром, подібним на лебединий пух. Таке ж саме хутро було ззаду на башлику. На гошاپочка, з того ж „лебединого пуху”. Образ доповняли чорні замшолові красуні була маленька ві рукавички, невеличка чорна торбинка з білим шнурком і її власні ж блакитні очі. На шиї вона мала тоненьку нитку з перлами.

Ця жінка, безсумнівно, була впевнена, що ніяке манто не може зробити такого враження, яке зробило просте, немов би недбало пакинуте на плечі „Монтгомері”, у співвідношенні з іншими предметами її туалету, зробленими з винятковою вишуканістю.

Але, однак, я віддав би пальму першенства по „мистецтву одяга-

тись” одній жінці з СССР, яка в осінній час відвідала Рим в ролі туристки. Вона під'їхала в таксі до головного входу досить дорогого готелю „Норд”. Шофер з повагою відкрив перед нею двері авто, до якого зразу підбігли два готельних службовці у строкатих костюмах, — двоє тому, що один не мав надії дати раду з багажем туристки.

З авто вийшла жінка з великим рум'яним обличчям і зупинилася на хіднику. Готельні службовці обшукали все авто і, не знайшовши нічого, з непорозумінням дивилися на шофера і на радянську туристку. Вони хотіли розгадати, де ж багаж?

Нарешті, жінка догадалася, в чім справа, — зрозуміла, що це не обшук. Усміхаючись вона кивнула на свою маленьку валізочку, яку тримала в витягнутій руці. (Нікому не довіряючи, вона не випускала її з рук): Ось, мовляв, мій багаж, увесь тут...

Всі погляди звернулись на валізку, немов би там була атомово бомба. Цікаві італійці, вже одягнуті в свої „Монтгомері”, ховали в кишені змерзлі руки. А прибула блондинка стояла на асфальті з сірою валізочкою в могутній руці і з сяючим обличчям лебелі ро- сійської купчихи. На ній була сатинова рожова сукня, схожа на нічну сорочку, з зеленим бантом на поясі, — і темно-бронзові, приплюснуті черевики на низьких закаблуках. Вона немов би кидала виклик малярям і моделістам, звиклим до певного співвідношення кольорів і до зграбних ліній.

Що й казати, але ця дитяча простота, нештучність і таке небачене обмеження багажу подорожуючої жінки є в своєму роді немалим мистецтвом.

С. К.

ПОВІДОМЛЕННЯ

З уваги на деякі зміни в персональному складі редколегії „Молодої України”, виникла невеличка перерва у видаванні журналу. На майбутнє робитимемо все від нас залежне, щоб журнал з'являвся своєчасно.

В наступних числах журналу будемо по змозі використовувати ті матеріали наших авторів, які зібралися у редакційному архіві за час вимушеної перерви.

Вдячні нашим читачам і авторам за постійну підтримку журналу та сподіваємося її в майбутньому.

Редакція.

Незабаром появиться у видавництві „Слово”
перша збірка поезій БОГДАНА РУБЧАКА
КАМІННИЙ САД

Ціна \$1

Замовлення висилати на адресу:

Bohdan Rubchak — 3419 West Medill Ave.
Chicago 47, Illinois.

Читачі! Забезпечуйте себе і свої родини найвигіднішими аскураціями в

УКРАЇНСЬКОМУ РОБІТНИЧОМУ СОЮЗІ

Допомагаймо собі гуртом! Ваші вкладки до УРСююзу — це Ваша найпевніша ощадність, що приносить Вам високу річну дивіденду.

Ще сьогодні зверніться за інформаціями до редакції "Молодої України", — або на адресу:

*Ukrainian Workingmen's Ass'n
524 Olive Street,
Scranton, Pa., U.S.A.*

АЛЬФА

найбільша українська крамниця меблів і домашнього устаткування пропонує у великому виборі:

- МЕБЛІ І ХОЛОДИЛЬНИКИ
- ЕЛЕКТРИЧНІ Й ГАЗОВІ ПЕЧІ
- РАДІО Й ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ

та всякі інші предмети домашнього устаткування.
Найкращий товар по найнижчих цінах!

ALPHA FURNITURE COMPANY

735 QUEEN ST. W., TORONTO, ONT.

Tel.: EM. 3-9637

"МАК" — FLORIST

342 Bathurst St., Toronto, Ont.

- Весільні букети
- Вазони
- Вінки

та всякі квіти для різних нагод.

Відвідайте нашу українську крамницю!

Tel. EM. 3-7609 або WA. 1-4581

ФАРБИ

найліпшої якості знаних
фабрик GLIDDEN, O. P. W.

ТАПЕТИ

у великому виборі купите найліпше в українській крамниці

METROPOLITAN PAINT & WALLPAPER CO.

823 Dundas St. West,
Toronto, Ont. EM. 4-6597

Найвідживніший
і найдешевший харч — це

МОЛОКО

ТА МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ:

Споживайте високовартісні
продукти єдиної української
молочарні

ROGERS DAIRY LTD

459 Rogers Rd., Toronto, Ont.

Phone: RO. 9-7193